

TREBALL DE FINAL DE GRAU

L'Esport de l'Esquerra Catalana i la Olimpíada Popular.

Una recerca històrica sobre esport i ideologia en el període del Front d'Esquerres de Catalunya (febrer-juliol 1936).

Marc Artigas Vall

Tutor: Ricardo Sánchez Martín

2na Convocatòria:

16 de juny de 2017

ÍNDIX DEL TREBALL DE FINAL DE GRAU:

1. ABSTRACT:	3
<i>Català:</i>	3
<i>Castellano:</i>	3
<i>English:</i>	4
2. INTRODUCCIÓ:	5
3. JUSTIFICACIÓ:	6
4. AGRAÏMENTS:	7
5. FRONT D'ESQUERRES:	8
5.1. HISTÒRIA:	8
5.2. RESULTATS ELECTORALS A CATALUNYA:	11
5.3. FORCES POLÍTiques:	12
<i>Republicanisme conservador:</i>	12
Acció Catalana Republicana (ACR):.....	12
Partit Republicà d'Esquerres (PRE):.....	13
<i>Republicanisme progressista:</i>	14
Esquerra Republicana de Catalunya (ERC):.....	14
Partit Nacionalista Republicà d'Esquerres (PNRE):.....	15
<i>Marxisme estalinista:</i>	16
Partit Comunista de Catalunya (PCC):	17
Partit Català Proletari (PCP):.....	17
<i>Marxisme trotskista:</i>	18
Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM):.....	18
<i>Socialisme:</i>	19
Unió Socialista de Catalunya (USC):.....	20
Federació Catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE):	21
6. LES ESQUERRES CATALANES I L'ESPORT:	23
6.1. ESPORT BURGÈS:.....	23
L'evolució de l'esport tradicional:.....	24
Esport i salut:	25
Esport i catalanitat:.....	25
L'esport pur contra l'esport espectacle:	26
En contra les manifestacions de les JEREC:	26
Pro-Olimpisme tradicional:.....	28
Conclusions:.....	31
6.2. ESPORT POPULAR:.....	31
Els ateneus populars i les seccions esportives:.....	31
La influència centreeuropea i l'exaltació nacional:.....	33
Esport, salut i cultura física:.....	34
Esport i dones:	35
L'esport pur contra l'esport espectacle:	36
Pro-Olimpíada Popular:	38
Conclusions:.....	41
6.3. ESPORT OBRER:	41
L'aparició de l'esport obrer a Europa:	42
L'esport Obrer a Catalunya:.....	43
Esport i espectacle:.....	43
Les implicacions obreres en la Olimpíada Popular:	44
El POUM en contra l'Olimpíada Popular:.....	46
Conclusions:.....	47
7. LA OLIMPÍADA POPULAR:	48

La idea:	48
La oposició:.....	49
El projecte:.....	49
Els ideals:	50
El desenllaç:	51
8. CONCLUSIONS:	51
9. BIBLIOGRAFIA:.....	56
9.1. BIBLIOGRAFIA DE PREMSA:.....	56
10. ANNEX:.....	58
10.1. IMATGES:	58

1. Abstract:

Català:

La confluència d'ideologies polítiques a l'Espanya dels anys 30, durant el règim democràtic de la Segona República, i abans de la Guerra, portaven al ventall de forces polítiques, des de l'extrema dreta fins l'extrema esquerra, a combatre pels seus ideals de totes les maneres possibles, una d'elles, a través de l'esport.

Aquest treball es centra en les representacions esportives de les esquerres catalanes inscrites al Front d'Esquerres durant el febrer de 1936. Es tracta d'una investigació sobre el tàndem esport-política, concretament de les coincidències i les discrepàncies, dels discursos contradictoris i dels grans esdeveniments esportius dels darrers anys de la República a Catalunya, abans del cop d'estat.

La metodologia emprada es basa en un anàlisi qualitatiu de documents escrits per importants historiadors, posteriors a la dictadura, i interpretacions de la documentació de l'època, com són els diferents diaris dels partits. El treball s'estructura en: un marc teòric, on s'exposa la funció del Front d'Esquerres, els seus participants i la Olimpíada Popular; una part d'investigació sobre els models de l'esport "burgès", l'esport popular i l'esport obrer; i unes conclusions, on exposo la meua interpretació sobre els fets explicats anteriorment.

Castellano:

La confluencia de ideologías políticas en la España de los años 30, durante el régimen democrático de la Segunda República, y antes de la Guerra, llevaban al abanico de fuerzas políticas, desde la extrema derecha hasta la extrema izquierda, a combatir por sus ideales de todas las maneras posibles, una de ellas, a través del deporte.

Este trabajo se centra en las representaciones deportivas de las izquierdas catalanas inscritas en el "Front d'Esquerres" durante febrero de 1936. Se trata de una investigación sobre el tàndem deporte-política, concretamente de las coincidencias y las discrepancias, los discursos contradictorios y de los grandes eventos deportivos de los últimos años de la República en Cataluña, antes del golpe de estado.

La metodología empleada se basa en un análisis cualitativo de documentos escritos por importantes historiadores, posteriores a la dictadura, e interpretaciones de la documentación de la época, como son los diferentes diarios de los partidos políticos. El trabajo se estructura en: un marco teórico, donde se expone la función del "Front d'Esquerres", sus participantes y la Olimpiada Popular; una parte de investigación sobre los modelos del deporte "burgués", el

deporte popular y el deporte obrero; y unas conclusiones, donde expongo mi interpretación sobre los hechos explicados anteriormente.

English:

The confluence of political ideologies in Spain in the 30s, during the democratic government of the Spanish Second Republic, before the war, obligate all the political parties, from the extreme right to the extreme left, to fight for his ideals in all possible ways, one of them through sport.

This work is focused on the sport representations of the left political forces in Catalonia, unified as the "Front d'Esquerres" in the elections of February of 1936. It is a research about the politics-sports tandem, specifically about the similarities and differences between them, the conflicting discourses and the big sports events in the lasts years of the Republic in Catalonia, before the Spanish Civil War.

The methodology used in this work is based on a qualitative analysis of documents wrote by historians, after the dictatorship, and interpretations of the documentation of that time, such as several newspapers. The work is divided into: a context, which explains the role of the "Front d'Esquerres" and its political parties, and the People's Olympic Games; a research, which shows three models of sports, the "bourgeois" sport, the popular sport and the red sport; and a conclusion, which I discuss my interpretation of the facts explained above.

2. Introducció:

Durant el segon any del Grau de Ciències de l'Activitat Física i l'Esport, vaig caure en la conclusió que, per segona vegada a la meua vida, m'havia equivocat d'estudis. Des que era un nen he estat obsessionat amb la història de l'home, des dels seus inicis durant el neolític fins als nostres dies, però mai vaig considerar mirar aquest fet més enllà d'un simple hobby com molts altres que també tinc. Va ser per això que, després de fracassar en el meu intent de treure'm la carrera d'arquitectura, vaig entrar a cursar CAFE, segurament perquè, com la història, l'esport és una altra de les meves aficions més importants.

Tot i així, aquest Grau m'ha ensenyat que té poques sortides que m'entusiasmin, i cap d'elles a un nivell en què senti una impertorbable necessitat de seguir. Reflexionant, vaig veure que la única cosa que realment m'omple a l'arribar a casa no és fer esport, sinó documentar-me tant com puc sobre la història que ens ha portat al punt on ens trobem ara, i més concretament, la història contemporània a Europa. Va ser per aquesta raó que en el Treball de Final de Grau vaig veure la possibilitat de parlar de quelcom que m'apassiona, sense allunyar-me del que estava estudiant. Sé perfectament que aquest és un treball diferent al que la resta de companys de classe han presentat, però en aquesta diversitat també s'hi troba la riquesa.

En definitiva, el meu treball parla sobre esport, política i història, concretament en els darrers anys de la Segona República Espanyola a casa nostra, a Catalunya. En un primer moment, volia parlar únicament sobre la poc coneguda, per alguns, Olimpíada Popular de Barcelona, prevista per l'estiu de 1936, però aviat vaig veure que perquè el lector la compregués era necessari explicar més enllà d'aquesta. Així, i gràcies a la orientació d'alguns professors, el tema es va anar ampliant per a comprendre que significava l'esport popular, quines peculiaritats tenia aquest a Catalunya, i en que es diferenciava de l'esport obrer. És per això, que l'estudi va acabar en el que és ara, una visió global sobre la concepció de la idea esportiva que tenien les esquerres polítiques catalanes durant la Segona República, posant èmfasis en els darrers anys d'aquesta, durant l'etapa del Front d'Esquerres, i la organització de la Olimpíada Popular. Tot i així, vaig decidir no incloure l'anarquisme en aquest, degut a que aquests no van donar suport al Front d'Esquerres, és bastant complicat trobar informació al respecte, i tampoc he disposat del temps necessari.

A més, m'agradaria afegir que una de les virtuts de l'estudi ha estat la seva elaboració, ja que aquesta s'ha fet a través no únicament del recull d'informació realitzat per prestigiosos historiadors, sinó també estant en contacte amb documentació original de l'època com els òrgans de premsa oficials dels partits polítics del moment.

3. Justificació:

La pregunta és: què justifica apartar-se tant del que un ha fet al llarg de tota la carrera? La resposta és senzilla. Aquest treball ha estat la solució de crear un pont entre el que he estudiat fins ara i el que vull fer en un futur. A més, m'obre camí cap a la recuperació de la memòria històrica, quelcom molt important en la meva família i per mi, i em permet entrar en un nínxol a vegades poc estudiat, la història de l'esport.

En aquest país hi trobem dos grans pioners d'aquesta tendència, els doctors Xavier Pujadas i Carles Santacana, tant per entrar en un camp poc estudiat de la història com per fer-ho en un país que començava a veure la llum després d'una repressió política de 40 anys. Sabent que tenia la oportunitat d'estar en contacte amb el primer d'ells, no vaig vacil·lar gaire en orientar-me cap a un tema relacionat.

A més, també puc justificar la elecció de l'esport popular i la Olimpíada Popular per un tema familiar i sentimental. El tiet de la meva àvia, Jaume Domenjo, era un futbolista professional que va jugar en equips tant catalans i francesos durant els principis de la dècada dels anys 30, i va ser convidat a participar en la Olimpíada de Barcelona. Per desgràcia, en arribar aquí es va trobar amb la crua cara del feixisme i es va veure obligat a lluitar per defensar els ideals de la pau, la llibertat i la tolerància en que ell creia fermament. Per sort va poder fugir de la Guerra Civil Espanyola i més endavant de la Segona Guerra Mundial, i va viure en pau i amb una família que l'estimava fins l'any 2015.

4. Agraïments:

M'agradaria afegir aquest apartat a l'inici del treball, sobretot per remarcar la importància que ha significat per a mi tenir a professionals tant grans al meu costat durant els mesos d'elaboració d'aquest treball. L'ordre d'aquests no és de més a menys importants, sinó que va de més propers a més externs al treball, l'agraïment és igual per a tots.

Agraïments al meu tutor, l'antropòleg i professor de sociologia del Grau, Ricardo Sánchez i Martín, qui m'ha donat un gran suport i motivació durant els 8 mesos d'elaboració del treball, m'ha donat idees i m'ha dirigit molt bé, permetent-me molta llibertat en la presa de decisions. Moltes gràcies.

Agraïments a la persona que més ha contribuït en l'èxit d'aquest treball, el Doctor en Història Contemporània i professor d'història del Grau, Xavier Pujadas i Martí. Les seves aportacions, tant en material com en direcció, han sigut la principal ajuda que he rebut en la investigació. A més, ha estat un privilegi compartir l'experiència amb ell, ja que és tot un referent en aquest camp. Moltes gràcies.

Agraïments a una altre persona que ha col·laborat molt en l'aportació de material pel treball, el director de la Fundació Josep Irla, i també el meu tiet, en Josep Vall i Segura. Ell m'ha donat molts llibres dels quals he tret informació per al marc teòric, a més d'orientar-me sobre el que vull fer en un futur. Moltes gràcies.

Finalment, vull afegir uns agraïments a la meva família i als amics propers, pel seu suport incondicional i la confiança que han dipositat en mi al llarg de tots aquests mesos, la qual m'ha ajudat ser ambiciós i no decaure en els moments difícils. Moltes gràcies.

5. Front d'Esquerres:

Aquest gran apartat té la intensió de servir de marc teòric polític sobre la Catalunya de principis de finals de 1935 i principis de 1936. D'aquesta manera, vull fer entendre en quin context històric es desenvolupa l'acció esportiva de la que parlarem més endavant i en què gira la meva investigació.

5.1. Història:

A la tardor de 1935, el Govern a Madrid va entrar en una forta crisi degut als nombrosos casos de corrupció del partit que liderava la República en aquell moment, el Partido Radical, d'Alejandro Lerroux. La premsa va denunciar amb consistència la malversació de fons públics i els casos de l'estraperlo, cosa que va fracturar la coalició de dretes que durant dos anys havia manat al país, una etapa coneguda com a bienni negre. A més, cal sumar el clima turmentós que es vivia a Catalunya, el qual s'havia anat enrarint amb l'empresonament del Govern de la Generalitat, amb Lluís Companys al capdavant, la destitució de diferents ajuntaments governats per patits d'esquerres, la suspensió de l'Estatut d'Autonomia i la conseqüent manca de llibertats democràtiques (censura de la premsa, clausura dels locals de les agrupacions obreres, etc.), i la degradació de la Llei de Conreus (Bou, 2015). El president del Govern espanyol va dimitir, i després d'un intent fracassat de formar un nou govern de dretes per part de Gil Robles, de la Confederación Española de Derechas Autónomas (CEDA), el President de la República, Niceto Alcalá Zamora, va veure's obligat a convocar unes noves eleccions legislatives pel 16 de febrer de 1936.

Al mateix temps, el VII congrés del Komintern soviètic, a l'agost de 1935, sota la necessitat de crear fronts polítics més poderosos en contra l'ascens del feixisme a Europa, va aprovar la acció conjunta dels seus partits comunistes amb la socialdemocràcia, els sindicats reformistes i altres organitzacions democràtiques burgeses. Aquest fet va provocar que els comunistes espanyols comencessin a plantejar nítidament el caràcter de la seva propera confrontació, ja que allò que estava en joc no era la lluita per la dictadura del proletariat ni el socialisme, sinó la lluita entre el antifeixisme contra el feixisme dèspota i criminal (Juliá, 1979). A més, el fet d'una unió política amb tanta força era el començament d'un camí cap a accions de tipus "superiors", que segons el polítòleg i sociòleg Santos Juliá, significaven arribar a l'estadi que obria el camí a la revolució democràtico-burguesa. A diversos llocs d'Europa, com a França, es va anomenar a aquesta aliança com a Front Popular.

Per tant, el "Frente Popular" era el nom que va agafar aquesta conjunció republicana, socialista i comunista a Espanya, nom que va ser posat per la gent del carrer, i que més

endavant, el representant de la mateixa coalició també va adoptar. Les condicions creades pel fraccionament del Partido Socialista Obrero Español (PSOE) es van traduir per una major possibilitat d'actuació d'altres partits obrers i amb la decisiva hegemonia política del republicanisme (Juliá, 1979). Els socialistes, representats per Indalecio Prieto, van deixar la direcció del Front Popular a Izquierda Republicana (IR), amb Manuel Azaña al capdavant. És d'entendre que les diferències entre els seus membres eren profundes, sobretot en els seus programes i amb la seva concepció de futur. Només els unia la necessitat d'una victòria, que acompanyada de la mobilització popular i l'emoció conseqüent, va poder tapar les fissures ideològiques.

A Catalunya, el Front Popular espanyol no és va presentar, en el seu lloc, els partits republicans, socialistes i comunistes es van unir per crear l'anomenat Front d'Esquerres, que tenia al capdavant Esquerra Republicana de Catalunya, liderada per Lluís Companys, en aquell moment a la presó pels Fets d'Octubre de 1934. Aquest front polític a Catalunya es va presentar el 4 de febrer de 1936, amb el "Manifest del Front d'Esquerres", que oficialitzava la candidatura i estava firmada per les següents forces polítiques: Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), Acció Catalana Republicana (ACR), Unió Socialista de Catalunya (USC), Partit Republicà d'Esquerres (PRE), Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra (PNRE), Partido Socialista Obrero Español (PSOE), Partit Comunista de Catalunya (PCC), Partit Català Proletari (PCC) i Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM). Per al POUM, la coalició era una qüestió tàctica, motivada per la urgència electoral/institucional, mentre que per la resta ho van percebre com la possibilitat d'un pas per a una entesa posterior per governar en coalició (Bou, 2015).

Centrant-nos en el seu programa electoral, aquest es va centrar en la reclamació de l'amnistia de tots els presos polítics detinguts arran els Fets d'Octubre de 1934; en el restabliment de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, derogat el 1935; en la restitució del Govern legítim de la Generalitat, amb Lluís Companys com a president; en la restitució de la Llei de contractes de conreu; i en aplicar les diferents reformes legislatives, anteriors al 1934, que havien estat suspeses pels governs del bienni (Bou, 2015).

A Catalunya, el comunisme i el socialisme no tenien gaire pes, i el sindicat amb més afiliats eren els anarquistes de la Confederació Nacional del Treball (CNT), els quals es van abstenir de participar o fer cap mena de propaganda electoral a favor del Front d'Esquerres. Tot i així, alguns dels seus militants influents van aconsellar als seus militants a votar a favor de la coalició d'esquerres, ja que eren conscients de la situació en que vivia el país. M'agradaria

destacar, també, per conscienciar de l'ample caràcter ideològic del Front d'Esquerres, que inclús la Unió Democràtica de Catalunya, sent un partit clerical, va donar-los el seu suport.

Com a contrapartida del moviment d'esquerres, la dreta espanyola va crear el Frente Nacional Contrarevolucionario, dirigit pel CEDA i amb el suport del Bloque Nacional de Calvo Sotelo. A Catalunya, se li va posar el nom de Front Català d'Ordre, el qual va publicar el seu manifest el 25 de gener de 1936, i estava compost per la Lliga Catalana, la Dreta de Catalunya, Acció Popular, Republicans Radicals, Comunió Tradicionalista i Renovación Española. El seu programa tenia poca consistència, i principalment es centrava en un missatge d'avertència catastrofista per la preparació d'una revolució com la de l'octubre de 1934, sota la direcció de la Unió Soviètica.

Durant la campanya electoral es van prendre moltes precaucions, per evitar el major número d'accidents possibles. Algunes de les mesures que es van prendre, per ordre governamental, van ser la prohibició de la propaganda per la ràdio o la limitació periodística a recollir només actes i discursos dels partits a qui representaven. Els mítings (la part més important de la campanya) es van realitzar en espais tancats, per evitar conflictes amb adversaris polítics, i degut a la curta durada de la campanya, els conferenciants havien de fer dues o més actuacions diàries. Ambdós blocs van utilitzar elements europeus, com el comunisme o el feixisme, per advertir als seus votants de quines serien les conseqüències si guanyava el contrari. Segons l'historiador Jordi Bou i Ros, tot i que la campanya va ser molt curta, va demostrar la polarització de la societat catalana i la virulència en els seus discursos.

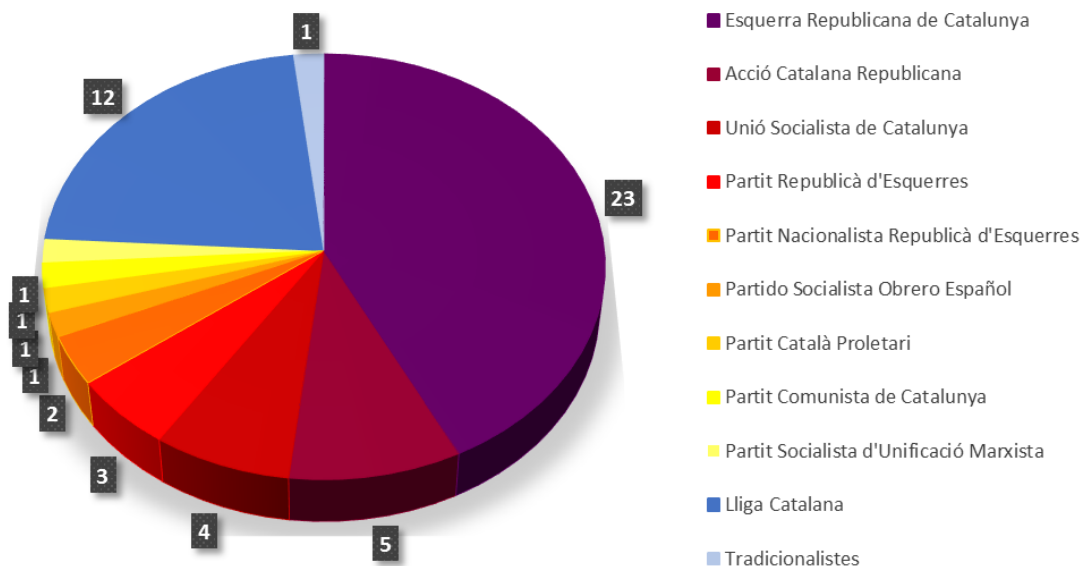
Les eleccions van ser celebrades el dia 16 de febrer, tal i com estava previst, amb un clima bastant calmat i poques alteracions de l'ordre. Amb una participació del 72% del cens electoral, les eleccions amb més participació de tota la República, la victòria se la van endur les esquerres per una àmplia majoria en la majoria de ciutats amb més de 150000 habitants (Bou, 2015). A Espanya, Manuel Azaña es va convertir en el nou president de la República i Santiago Casares Quiroga en el nou cap del Govern. A Catalunya, es va dur a terme l'amnistia dels presos polítics, permetent a Lluís Companys reprendre el càrrec de President de la Generalitat de Catalunya, el dia 29 de febrer, i restablint alguns alcaldes d'esquerres guanyadors de les eleccions municipals de 1934, que havien estat apartats dels seus càrrecs i substituïts per dirigents de dretes. També es va restablir la Generalitat, el Parlament i l'Estatut d'Autonomia, es van reobrir associacions com el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI), va entrar en vigor la nova Llei de contractes de conreu i els pagesos desnonats van poder retornar a les seves terres.

Tot i així, aquella victòria d'esquerres havia permès veure un clima de tensió a tot el país, una confrontació lluitada en les urnes, però que tard o d'hora aniria més enllà, ja que el 17 de juliol d'aquell 1936, a Melilla, un grup de generals de l'exèrcit espanyol van començar un cop d'estat, que 2 dies després arribaria a Catalunya i acabaria en una terrible i violenta guerra civil que duraria 2 anys, 8 mesos i 15 dies.

5.2. Resultats electorals a Catalunya:

En aquest apartat, exposo els resultats de les eleccions legislatives del 16 de febrer de 1936 a Catalunya, en escons. La meua intenció és demostrar el pes de la coalició del Front d'Esquerres, i el pes dels seus integrants dins d'aquesta. Més endavant, aquestes dades representatives ens permetran fer-nos la idea del fenomen de masses que representava l'esport a Catalunya. La font dels resultats és la revista, en format digital, Sàpiens.

Esquerra Republicana de Catalunya	23
Acció Catalana Republicana	5
Unió Socialista de Catalunya	4
Partit Republicà d'Esquerres	3
Partit Nacionalista Republicà d'Esquerres	2
Partido Socialista Obrero Español	1
Partit Català Proletari	1
Partit Comunista de Catalunya	1
Partit Socialista d'Unificació Marxista	1
Total Front d'Esquerres	41
Lliga Catalana	12
Tradicionalistes	1
Total Front Català d'Ordre	13
TOTAL ESCONS	54

5.3. Forces Polítiques:

En aquest apartat, la meua intenció és enumerar i explicar breument només aquelles forces polítiques que van participar activament en el Front d'Esquerres a Catalunya, i alhora van tenir una implicació en el moviment de l'esport popular i la Olimpíada Popular.

Republicanisme conservador:

El republicanisme conservador a Catalunya es caracteritzava per una tendència més centralista, amb mirada cap a Madrid, i una política menys liberal. A més, a diferència dels republicans de més a l'esquerra, no era un partit pro-separatista. Els seus màxims exponents a Catalunya durant les eleccions de 1936 van ser Acció Catalana Republicana i el Partit Republicà d'Esquerres.

Acció Catalana Republicana (ACR):

Segons el Diccionari de la Història de Catalunya, Acció Catalana Republicana era un partit liberal i nacionalista que fins al març de 1933 es va anomenar Partit Catalanista Republicà. Va ser fundat el 22 de març de 1931 com a resultat de la fusió d'Acció Catalana, fet per membres de l'antiga Lliga Regionalista que es desmarcaven clarament de la tradició regionalista de Cambó per acostar-se als sectors obrers del catalanisme i als joves nacionalistes (Pujades i Santacana, 1990), i Acció Republicana de Catalunya. Aquest partit unificat representava amplis sectors de la burgesia i els intel·lectuals del país, tenint molta influència a les comarques, alhora que disposava de dos diaris barcelonins de gran prestigi, <<La Publicitat>> i <<La Nau>>. En un primer moment, no representava cap diferència ideològica significativa amb l'antic partit, la Lliga Regionalista, més enllà de criticar la tendència de sobrevalorar Madrid i infravalorar el treball de base a Catalunya (Molas, 1971). Tot i així, amb el temps van anar agafant una tendència més liberal, més partidària del nacionalisme català, però no del separatisme.

En de les eleccions municipals de l'abril del 1931 a Catalunya, i després de rebutjar una coalició amb ERC, es va presentar en solitari pensant que igualarien els antics resultats de la Lliga Regionalista, però van ser derrotats. El seu centrisme (republicanisme, liberalisme i catalanisme) no tenia un significat suficientment mobilitzador en un ambient polític marcat per la intervenció de masses (Molas, 1971). Més tard, a les eleccions de les Corts constituents d'aquell mateix juny el seu potencial polític va minvar, apartant la seva massa de votants a favor d'ERC, com alguns dels seus dirigents, per ocupar càrrecs de responsabilitat en el govern d'esquerres. A més, després de l'aprovació de l'article 26 de la Constitució espanyola, sobre les relacions entre Església-Estat, el sector més dretà va trencar amb el partit i van crear una nova

força política d'inspiració cristina: la UDC, que es va quedar amb la publicació de <<La Nau>>. Altres líders coneguts també van deixar al partit per ingressar a la Lliga Catalana, el febrer de 1933.

El partit es va acabar d'esmicolar quan es va presentar en coalició amb el republicanisme espanyol i el PNRE a les eleccions del 1933. Per tant, des de llavors van buscar l'aliança amb ERC, formant amb un govern de concentració republicana el gener de 1934 on van aconseguir la direcció de la cartera de finances per part de Martí Esteve. Dos anys després, van formar part del Front d'Esquerres a Catalunya, pel febrer de 1936, on van sortir elegits 5 candidats, LL. Nicolau d'Olwer, J. Briansó, E. Regassol, C. Ametlla i M. Esteve, el qual va tornar a ocupar la mateixa conselleria. Durant la guerra civil, es van mantenir fidels a la República, tenint representació en el Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya (Colomines, 1992).

Partit Republicà d'Esquerres (PRE):

Després de la derrota electoral de les esquerres el novembre de 1933, es va formar a Espanya la "Izquierda Republicana" (el 2 de maig de 1934), fusió del partit espanyol "Acción Republicana" (de Manuel Azaña), amb el Partit Radical-Socialista (de Marcel·lí Domingo, qui havia abandonat ERC l'any 1932) i amb la "Organización Republicana Gallega Autònoma" (ORGA). A Catalunya, per part de distingir el partit d'ERC, se'l va anomenar Partit Republicà d'Esquerra (el juny de 1935).

Aquest tenia una representació de personatges d'important prestigi pel moment, de la talla política i intel·lectual, com el mateix M. Domingo, Ramon Nogués, Faustí Ballvé, Brauli Solsona, Ramon Noguera i Comet, entre d'altres, i va agafar tenir una força considerable a la circumscripció tarragonina i molt especialment a les Terres de l'Ebre. Tot i així, encara que no tingués una organització massa àmplia, a les eleccions del febrer de 1936, formant part del Front d'Esquerres de Catalunya, van aconseguir els escons de Domingo, Nogués i Ballvé.

Segons el doctorant d'història de la Universitat de Barcelona, Ramiro Gil, actual coordinador del PRE, s'ha de dir que sembla que, contràriament a Domingo, Azaña no va veure mai del tot amb simpatia ni es va prendre seriosament la creació d'una secció catalana autònoma del seu partit, primer perquè considerava que ERC, amb qui tenia bones relacions, ja representava el republicanisme d'esquerres a Catalunya, i segon, perquè un partit català amb tanta autonomia respecte del seu partit i en rivalitat amb els altres partits republicans catalans, posaven en conflicte les relacions d'IR amb aquests.

Republicanisme progressista:

El republicanisme progressista català es veu identificat per un fort sentiment nacionalista català, fins i tot separatista respecte Espanya, i per un seguit de polítiques de caire popular i molt liberals. El seu pes dins la política de Catalunya va ser molt gran, convertint-los en la ideologia majoritària de la nació. Estaven representats per Esquerra Republicana de Catalunya i el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerres.

Esquerra Republicana de Catalunya (ERC):

Esquerra Republicana de Catalunya va néixer com a un partit polític d'esquerres, progressista i catalanista, el qual tenia com a principis, des de la seva fundació: el reconeixement de la personalitat nacional de Catalunya, la defensa del dret de les persones i de la ciutadania, i la socialització de la riquesa; i com a programa social: adquirir la plena llibertat sindical, el dret a la vaga, la defensa del salari mínim, la jornada de vuit hores, les vacances obligatòries, les assegurances, les jubilacions i les escoles de treball. Es tractava d'un partit que representava una alternativa reformista en que s'hi va sumar el gros de la petita burgesia catalana i àmplies capes de treballadors (Molas, 1971).

El partit d'ERC es va fundar del 17 al 19 de març de 1931 al barri de Sants, durant la Conferència d'Esquerres, a través de la unió de 3 importants organitzacions d'ideologia d'esquerres i catalanista: Estat Català, de fort caire separatista i radical, amb Francesc Macià al capdavant; el Partit Republicà Català, de Lluís Companys; el grup del setmanari l'Opinió, liderat per Joan Lluhí; i altres agrupacions locals i comarcals. Per liderar el partit es va escollir a Francesc Macià, i aquell mateix mes d'abril va triomfar de manera aclaparadora a les eleccions municipals al Principat, provocant que el seu segon, Companys, proclamés la República Catalana des del balcó de l'Ajuntament.

Després de discussions entre els dos líders catalans, de l'entusiasme de la població de la ciutat per un nou canvi de règim, i d'intenses negociacions amb el govern central de Madrid, es va crear la Generalitat de Catalunya, adoptant el nom de la institució de govern medieval dissolta a principi del segle XVIII. Aquell mateix any, va aconseguir aprovar en referèndum l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, el qual va permetre al Principat recuperar les competències d'autogovern i part de la sobirania que s'havia perdut després de la Guerra de Successió. Tot i així, les Corts Espanyoles van fer grans retallades per aprovar-lo, i va entrar en vigor a finals de 1932.

La combinació de l'assoliment de la Generalitat, l'Estatut i la seva direcció política, van assegurar al partit el paper suprem de director polític de Catalunya, podent assegurar-se l'àmplia coalició amb altres forces polítiques i socials per no ser derrotat.

Després de la mort de Macià, l'any 1933, Lluís Companys va prendre la presidència del partit i, es va veure obligat a fer front als problemes estatals durant la època del bienni negre. Davant l'evident involució dels principis de la República Espanyola i del risc de cop d'estat militar de la dreta, ERC va declarar l'Estat català. Aquesta acció va portar a l'empresonament dels seus dirigents i l'abolició de la Generalitat fins les eleccions del febrer de 1936, on ERC va encapçalar el Front d'Esquerres.

El precipitat trànsit d'Esquerra Republicana de Catalunya des de l'assemblea fundacional al poder, la subsegüent i massiva afluència de nous militants sense cap filtre ni selecció, l'acceptació tàctica de les faccions ideològiques i de les taifes organitzatives, tot plegat va donar lloc a una extraordinària heterogeneïtat interna (Culla, 2013).

Partit Nacionalista Republicà d'Esquerres (PNRE):

El Partit Nacionalista Republicà d'Esquerres (PNRE) va ser un partit nascut (de la mà de Joan Lluhí i Vallesca, Antoni Xirau i Palau, Carles Martí i Feced, i Josep Tarradellas) per ocupar un petit espai polític situat a l'esquerra dels partits republicans catalans sense arribar a l'àmbit del socialisme, és a dir, aquest partit estaria assentat totalment a l'esquerra de les alternatives republicanes.

Després de les eleccions per al primer Parlament de Catalunya, el 20 de novembre de 1932, i a principi de l'any 1933, es van començar a notar certa divergència entre diferents tendències dins d'ERC. D'aquesta manera el grup de <<Opinió>>, a partir de l'octubre d'aquell mateix anys, es va separar del Partit per fundar, el dia 15, el PNRE. Aquesta acció de rebuig davant el seu partit d'origen es va manifestar en diversos temes, però sobretot, va buscar una crítica general a l'estratègia i a la política portada a terme per Esquerra Republicana. També va criticar l'orientació esquerrana vers la militarització (escamots), els brots de feixisme arrelats en les joventuts de preponderància de l'antic grup Estat Català (Molas, 1971). Després de l'elecció de Lluís Companys com a president de la Generalitat i de l'avenç de les dretes en el poder, el PNRE, a les diverses poblacions catalanes, es va presentar en coalició amb ERC i d'altres partits republicans. El mateix Joan Lluhí al·legava que el PNRE no defensava una posició antifusionista, però, per l'altra, tampoc no definia una clara necessitat d'ingrés del dins Esquerra Republicana.

Al llarg del 1934, el PNRE va anar creant la seva xarxa organitzativa, fundant les diverses delegacions del partit a tots els districtes de Barcelona i també en algunes poblacions catalanes. Aquests actes de constitució de les diverses delegacions anaven acompanyats per importants mítings de diversos polítics del partit, en els quals definien progressivament la ideologia i el programa del PNRE.

Després dels fets d'octubre del 1934, el PNRE també va patir una important i prologada repressió. La part directiva del partit va ser detinguda i el 10 d'octubre <<L'Opinió>> va ser indefinidament suspesa, cosa que va fer que no tornés a sortir mai més al carrer. D'aquesta manera, el PNRE va perdre la seva principal base de sustentació i el vehicle a través del qual els seus postulats arribaven a una audiència molt superior a la dels estrictes militants, a un àmbit de simpatitzants que havia de constituir la "zona de reclutament" en un eventual desenrotllament del partit.

L'any 1936, el partit ja no tenia raó d'existir, a conseqüència del sis d'octubre, l'organització del partit va quedar dislocada, sense que els seus dirigents poguessin o volguessin reactivar-la i donar-li nous objectius. El gener de 1936, signats els decrets de dissolució de les Corts i de convocatòria de noves eleccions legislatives, el PNRE va passar a formar part de la candidatura del Front d'Esquerres de Catalunya, i degut a aquesta situació política van començar les gestions oportunes per anar cap a la reunificació amb Esquerra Republicana.

Segons Ivern i Sala (1988), basant-se amb la tesis de Joan B. Culla: "Hom pot afirmar, doncs, que el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, com a entitat política amb un ideari i uns líders, deixà d'existir des del març o l'abril del 1936, per absorció dels seus quadres superiors cap a l'orientació companyista de l'ERC. Això no obstant, i puix que la seva dissolució formal no arribà a realitzar-se mai, varen subsistir algunes restes de l'organització partidària a Barcelona (...)."

Marxisme estalinista:

El marxisme estalinista a Catalunya es caracteritzava per seguir, tot i que amb certa independència, la doctrina de pensament interpretada per la Unió Soviètica i el règim de Stalin. Representat per el Partit Comunista de Catalunya i el Partit Català Proletari, més proper a la idea leninista, destacaven per la centralització de poders, el culte a la personalitat d'un líder i la purga a la dissidència política. Aquestes forces, juntament amb altres socialistes, van acabar confluint en el nou Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), al començament de la guerra.

Partit Comunista de Catalunya (PCC):

El Partit Comunista de Catalunya (PCC), es va crear l'estiu del 1932, com una escissió del Partido Comunista Español (PCE), que es va negar a admetre un tipus d'organització del partit diferenciada per a Catalunya en el IV Congrés del PCE, a Sevilla, aquell mateix any. Els dirigents màxims del nou partit van ser Ramon Casanelles, Antoni del Barrio i Hilari Arlandis; i el seu òrgan de premsa més important abans de la Guerra Civil era <<Catalunya Roja>>.

El partit no era numèricament molt gran, la seva audiència era molt limitada, tot i que, tenia influència en alguns sindicats, el més important dels quals era la Federació Obrera de Sindicats de la Indústria Gastronòmica de Catalunya FOSIG), que aplegava cuiners, cambriers, resposters, intèrprets i altres empleats d'aquesta branca. A més, seguien els comunistes una part dels transportistes, tramviàries i alguns sectors obrers metal·lúrgics (Molas, 1971). El PCC, a més, acollia antics militants del Bloc Obrer i Camperol.

Durant els temps de la República, el Partit Comunista de Catalunya es va presentar a les eleccions sempre de manera solitària, excepte l'any 1936. Tal i com recull Isidre Molas, l'any 1971, en el seu llibre *El Sistema de partits polítics a Catalunya (1931-1936)*, pels resultats electorals fragmentaris en va recollir, es pot apreciar una localització de la votació comunista a les zones del Segrià, la Noguera i l'Urgell, amb un caràcter que sembla bàsicament agrícola. L'any 1935, el PCC va iniciar la seva política de suport al Front Popular Antifeixista, aquí a Catalunya el Front d'Esquerres, la qual cosa es va acompanyar d'una moderació en el seu programa immediat i la correcció del sectarisme i esquerranisme anterior (Molas, 1971). En aquella època, el pes del partit tant sols era una mica superior als 2000 militants.

Poc després d'haver-se iniciat la guerra, el 23 de juliol de 1936, el Partit Comunista de Catalunya va participar en la fundació del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), juntament amb la Unió Socialista de Catalunya (USC), el Partit Català Proletari (PCP) i la federació catalana del PSOE. En aquest nou partit, van aportar el pes de la orientació política.

Partit Català Proletari (PCP):

El novembre de 1932, el partit Estat Català – Partit Proletari (EC-PP) van fracassar estrepitosament a les eleccions del Parlament de Catalunya, cosa que va reduir la seva activitat política i va fer desaparèixer el seu òrgan de premsa <<L'Insurgent>>. Tot i així, l'any següent, EC-PP van aconseguir la direcció del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI), desbancant a ERC d'aquest lloc. Va ser llavors quan, el gener de 1934, Estat Català – Partit Proletari, amb l'adició d'alguns petits col·lectius d'organitzacions independents lligades al CADCI, es van transformar en el Partit Català Proletari (PCP), una nova força política,

dirigida per Jaume Compte, Ramon Fabregat, Pere Aznar i Artur Cussó, que reivindicava un estat català dins de la comunitat internacional dels Estats Obrers.

Després de la mort de Compte, Aznar i Cussó van decidir reorientar la ideologia del partit, apartant-se de la idea de l'independentisme, i en el procés d'unificació dels partits marxistes, aquest es va acostar al Partit Comunista de Catalunya i a la Internacional Comunista, l'any 1935. Més tard, es va unir al Front d'Esquerres en les eleccions del febrer de 1936, tenint una molt baixa repercussió. Finalment, el 23 de juliol de 1936, en plena guerra, el Partit Català Proletari, es va unir amb el Partit Comunista de Catalunya, amb la Unió Socialista de Catalunya, i amb la federació catalana del PSOE, per crear el nou del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC).

Marxisme trotskista:

El marxisme trotskista a Catalunya, representat els darrers dies de la República pel Partit Obrer d'Unificació Marxista, seguien una doctrina més propera a l'esperit de la Revolució soviètica. Aquests es caracteritzaven per el repartiment del poder i per demanar un cert nivell d'autodeterminació del poble de Catalunya dins d'un conjunt de Repúbliques Comunistes. A diferència dels estalinistes, aquests demanaven el diàleg enlloc de la persecució política, ja que, durant la Guerra Civil, van patir dures represàlies pels militants del PSUC.

Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM):

A finals del 1930, el Partit Comunista Català (PCc) i la Federació Comunista Catalano Balear (FCCB) van decidir unificar les dues organitzacions, donant lloc a un nou partit anomenat Bloc Obrer i Camperol (BOC), el març de 1931 a Terrassa, presidit per Joaquim Maurín, i amb l'òrgan de premsa heretat de la FCCB, <<La Batalla>>, a més dels diaris <<L'Hora>> i <<Adelante>>. Tot i que, hi havia diferències pel que fa a qüestions com la identitat nacional catalana, aquestes van ser apartades al divulgar-se les idees de Stalin sobre les nacionalitats. Tot i així, Andreu Nin, antic membre del PCc va tornar d'un viatge a Rússia, declarant-se partidari de Trotski i va decidir no entrar a formar part del BOC, creant el partit propi, Esquerra Comunista (EC), una organització de molt poca repercussió.

La tàctica del Bloc era tendir en la prolongació de la revolució del 14 d'abril i en incidir en els sectors d'ERC més obreristes i nacionalistes, patint un auge electoral que no corresponia a un augment de força pròpia, sinó a l'atracció d'una massa de votants fidels a la direcció de l'Esquerra, que, quan aquesta faltava, s'inclinava cap el radicalisme social (Molas, 1971). Entre els mesos d'octubre de 1931 i el novembre de 1932, la seva organització es va consolidar, tenint una base social molt forta a Lleida, on va dirigir la Unió Agrària i va tenir moltes

influències en les ciutats de Balaguer, Tàrrrega i Lleida. Per contra, alguns dels seus dirigents van abandonar la formació per ingressar al recent creat Partit Comunista de Catalunya (PCC).

L'any 1933, el BOC va iniciar un canvi d'orientació ideològica, abandonant en part la radicalització del catalanisme com a via principal i parlar sobre la unitat obrera. Això va fragmentar el partit fent que alguns personatges destacats com J. Miravittles i D. D. Montserrat passessin a militar a Esquerra, i entrant a formar part de l'Aliança Obrera. Aquesta considerava que el proper graó de la revolució era la transició al socialisme, ja que les possibilitats revolucionàries del nacionalisme radical i la petita burgesia s'havien esgotat el 6 d'octubre de 1934. Per a ells, aquesta data havia significat l'última alenada de la direcció petit-burguesa i la primera de la direcció proletària (Molas, 1971). Tot i així, el BOC no hi estava molt a favor.

Per altra banda, l'Esquerra Comunista, es va negar, en majoria, a ingressar en organitzacions socialistes, i el grup de Nin, trencant en certa mesura amb la orientació trotskista, va arribar amb una coincidència amb el BOC, creant així, a Barcelona, el 29 de setembre de 1935, el Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM). Un partit d'ideologia marxista revolucionària que volia portar a terme, com a objectiu immediat, la revolució social a l'estat espanyol (Pagès, 2015). A més, en el moment de la seva constitució, era el partit obrer amb més militants i presència a Catalunya, amb uns 6000 militants repartits, sobretot, entre Barcelona, Sabadell, Terrassa, Girona, Figueres, Olot, Lleida, Balaguer, Tarragona, Valls i Reus. Els seus òrgans de premsa van ser l'«Avant», la recuperada «La Batalla» i «La Nueva Era».

Segons exposava un fulletó titulat «Què és i què vol ser el POUM», volia ser una tercera alternativa enfront de la socialdemocràcia i l'estalinisme, reivindicant les essències del primer període de la revolució soviètica, tot i una certa independència, i volent constituir-se en el partit que dirigís a Catalunya i a l'Estat espanyol la revolució obrera (Pagès, 2015). A més, volia enfortir les aliances entre obrers, per crear un front únic de treballadors amb unitat sindical, però defensant el dret a la separació, ja que pretenien crear la Unió de Repúbliques Socialistes d'Ibèria.

El POUM va ingressar en el Front d'Esquerreres de les eleccions legislatives del febrer de 1936 a Catalunya, i va desaparèixer de la escena política durant el transcurs de la Guerra Civil, el maig de 1937.

Socialisme:

El socialisme a Catalunya era de caire liberal, és a dir, en un principi no volia abolir la idea capitalista, sinó crear una economia mixta, que inclogués propietat pública i privada en els mitjans de producció. A Catalunya, representat per la Unió Socialista de Catalunya i la

Federació Catalana del PSOE, eren molt semblants en el seu programa reformista i parlamentari, tot i que discrepaven en el tema de la identitat nacional catalana. A principis de la Guerra Civil, veuran una radicalització de les seves ideologies cap a l'esquerra marxista, que acabaran en la creació del PSUC.

Unió Socialista de Catalunya (USC):

El 8 de juliol de 1923 es va fundar la Unió Socialista de Catalunya (USC), hereva de la federació catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE), degut a les discrepàncies amb aquesta sobre la qüestió catalana. L'adopció del programa socialista del 1919 amb el <<reconocimineto de las nacionalidades ibéricas a medida que demuestren las aptitudes o capacidadpara el gobierno propio sin detrimento de la democracia y las conquistas sociales>> no satisfieia ningú, i el trencament es va convertir en inevitable en accentuar-se la tendència catalanista d'alguns nuclis socialistes catalans, lligats estretament als plantejament nacionalistes (Molas, 1971).

El nou partit, de ideologia bastant moderada, incloïa un gran nombre d'intel·lectuals i obrers qualificats, procedents sobretot de l'Escola Industrial de Barcelona, la qual estava dirigida pel socialista Rafael Campalans. Des d'allà, ja en temps de la dictadura de Primo de Rivera, es va començar a publicar el seu òrgan de difusió, conegut com a <<Justícia Social>>, que va aguantar fins l'any 1936.

Per tradició, el socialisme en les terres catalanes havia tingut una presència molt relativa, fins i tot escassa, ja que el moviment obrer s'integrava principalment en grups anarcosindicalistes. El partit, per tant, no tenia massa influència dins la classe obrera, però tenia la direcció de la Unió General de Sindicats Obrers de Catalunya (UGSOC), formada per una escissió de la UGT el juliol de 1934 i retornada a aquesta l'abril de 1936, degut al procés de reunificació de socialisme i comunisme.

Amb la caiguda de Primo de Rivera, la USC va mantenir una posició similar a la tendència Prietista del PSOE, quant a considerar fonamental l'aliança amb els republicans, però a diferència del partit espanyol buscava la coincidència amb l'ERC (Molas, 1971) ja que d'aquesta manera la seva representació era major a la de la seva força específica. Per tant, en les eleccions de 1931, va afegir-se a la coalició del partit republicà esquerra dirigit per Macià, mentre que els seus homònims del PSOE van estar a la coalició republicano-socialista general.

Durant aquesta primerenca etapa de la República, la USC era bastant moderada en les seves opcions socials i es presentava, sobre el terreny, com una extensió de la política d'ERC, però amb tons reformistes. Però, la consistència ideològica del partit no era massa considerable,

posant com a exemple que la federació de Lleida va ser dissolta l'octubre del 1932 per la direcció general, per haver iniciat una aliança anti-ERC amb les forces de la dreta (Molas, 1971).

L'any 1933, la direcció del partit va intentar de nou la unificació amb la Federació Catalana del PSOE, mitjançant un acord simple: la fusió en una organització única, sota el nom d'Unió Socialista, i amb certa autonomia al PSOE. Malgrat això, la reunió del congrés d'unificació, celebrada el 15 de juliol d'aquell mateix any, sota la influència de la línia de pensament de Largo Caballero, es va negar a unir-se amb un partit que tenia aliances amb l'esquerra burgesa catalana.

El febrer de 1936, la USC es va presentar en coalició en el Front d'Esquerres, liderat per Esquerra Republicana de Catalunya, i va veure elegits a quatre dels seus candidats: Ramón Pla i Armengol, Jaume Comas, Pelai Sala i Joan Comorera. D'altra banda cal recordar també que R. Campalans i M. Serra i Moret van ser consellers de la Generalitat abans de la Constitució del Parlament de Catalunya, i que Comorera en seria després d'Agricultura, sota la presidència de Companys (Molas, 1971).

Joan Comorera, qui era el dirigent del partit, va organitzar un procés general de gir a la esquerra a partir del 1934, que coincidia amb la influència creixent sobre la Unió de Rabassaires, l'agudització de les tensions socials i la rebel·lió del 6 d'octubre (Molas, 1971). Aquest procés va culminar en la integració de les Joventuts de la Unió Socialista de Catalunya i del Partit Proletari Català en les Joventuts Socialistes de Catalunya, el 19 d'abril de 1935, i posteriorment en les Joventuts Socialistes Unificades, el juny de 1936. Finalment, van participar en la creació del nou Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) el 23 de juliol del 1936, on va aportar la major massa de seguidors i un important pes en la orientació política.

Federació Catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE):

La federació Catalana del PSOE tenia unes escasses forces que es van mantenir fidels a la política central del partit, després del trencament del partit a Catalunya que va donar lloc a la USC. Tot i que, en pensament quedava molt allunyada del catalanisme i centrava la seva militància en la classe obrera, patia algunes discrepàncies respecte la línia del pensament general del partit, ja que a Catalunya tenia una major inclinació cap a l'esquerra, per raó de l'absència del sector més moderat i més pròxim al republicanisme (Molas, 1971).

La Federació comptava amb el suport de la militància provinent de les arts gràfiques, el moll de Barcelona, la pastisseria i els correus, però la seva gran força provenia, sobretot, de la direcció de grans nuclis sindicals de ferroviaris per tot el territori català. A més, també dirigia la Secció

catalana de la UGT, tot i que poc nombrosa. A més, va comptar amb un òrgan de premsa propi a Barcelona, anomenat <<La Tribuna Socialista>>, que va aparèixer l'agost del 1931 i va tancar abans d'acabar l'any, tot i així, el portaveu de la Federació Catalana del PSOE i de la UGT a Catalunya era <<La Internacional>>.

Cal destacar que les personalitats de més relleu dins d'aquest partit i que es van anar mantenint van ser Manuel Escorza i J. Comaposada, que havien trencat llaços amb els intel·lectuals catalans, cosa que va impedir als socialistes espanyols mobilitzar la classe obrera catalana, la petita burgesia i capes assalariades (potser pel seu reformisme o per la seva tendència contrària al catalanisme).

El desembre de 1933 es va fer públic el manifest de la constitució a Catalunya de l'Aliança Obrera, inspirada en la política de classe revolucionària. El manifest incloïa les entitats de la Unió Socialista de Catalunya, la Unió General de Treballadors, el Bloc Obrer i Camperol, l'Agrupació Socialista de Barcelona, l'Esquerra Comunista, la Unió de Rabassaires i els Sindicats d'Oposició (Molas, 1971). Poc després la USC i la Unió de Rabassaires van marxar d'aquesta, i van deixar pas a la Federació Catalana del PSOE, i al setembre de 1934, amb la radicalització del conflicte social agrari a Catalunya i també el polític general a Espanya, també hi van accedir els partits comunistes, com el Partit Comunista de Catalunya.

L'Aliança Obrera va tenir un paper important durant els Fets d'octubre, i es va començar a gestar la necessitat de crear un partit més ampli, afavorint l'entesa amb forces marxistes i creant un comitè d'enllaç que acabaria amb la creació del PSUC, el juliol de 1936. En aquest hi va ingressar la Federació Catalana del PSOE, amb 1500 militants, número que mostrava l'escàs impuls d'aquests en la fundació del nou partit.

La Federació Catalana del PSOE va patir una paralització en la solidificació de la República, sobretot provocada per la marginació política del partit, que no era capaç d'adaptar-se a l'ambient polític catalanista i republicà de Catalunya, i a més s'hi va oposar de forma radical, creant un clima revolucionari. Tot i així, per les eleccions legislatives del febrer de 1936, aquesta va entrar a formar part del Front d'Esquerres de Catalunya, per oposar-se a l'auge de la política de dretes i reaccionària.

6. Les esquerres catalanes i l'esport:

En aquest apartat, probablement la part més experimental d'aquest treball, la meua intenció és donar vida al paradigma esportiu de les esquerres catalanes a través dels testimonis de l'època i dels estudis més recents. Per fer-ho, m'he basat en totes aquelles manifestacions sobre l'esport que les forces del Front d'Esquerres van deixar en notes de premsa o en documents oficials. A partir de l'arribada de la Segona República es va començar a trencar l'aïllament dels treballadors i les classes mitjanes respecte a l'esport i va aparèixer el concepte d'esport amb formes ideològiques diverses.

Per fer més fàcil la comprensió, he separat l'esport en tres apartats: el tradicional, el popular i l'obrer. El conservador és aquella visió evolucionada de l'esport del segle XIX i està defensada pels sectors republicans més conservadors; El popular és la idea de l'esport per a tothom dels anys 30, vingut de les classes mitjanes i treballadores, i és representat pel republicanisme progressista i els seus respectius òrgans de premsa; Finalment, l'esport obrer és aquell que gira en torn de la segona i tercera Internacional, i per tant estarà representat per marxistes i socialistes, a través de la premsa de la època però també de la documentació que el historiador A. Gounot va treure del Komintern, l'any 2005.

6.1. Esport burgès:

L'esport com a fenomen social va aparèixer ben entrat el segle XIX, vinculat al desenvolupament de la indústria i el capitalisme, i molt lligat a l'aparició de la burgesia com a classe dominant. Aquesta veia la pràctica esportiva com a quelcom distintiu d'altres sectors de la societat amb menors possibilitats, i es caracteritzava pel fet de ser privat, d'autofinançar-se i per la insignificança del seu caràcter espectacular o multitudinari, a més de convertir-la en una manera de passar el temps lliure.

Tot i així, la popularització dels esports en les dècades posteriors va servir de detonant per a la difusió d'esports diversos com l'atletisme, la lluita o la gimnàstica sueca, en els quals la quasi inexistència de complements n'abaratia el desenvolupament en els sectors populars. Amb una corda i un cert espai obert, qualsevol podia practicar un esport d'equip (la lluita a corda, per exemple, que es va fer molt popular a Catalunya). Hi va haver un creixement de l'esport com a fenomen social de masses, apareixent al mateix temps que les vacances pagades, el turisme multitudinari i l'oci popular, de la qual l'esport n'era molt sovint el contingut essencial. Cal veure també, el creixement social de fenòmens com el cinema, la radiodifusió, els còmics i altres mitjans de comunicació tradicionals com la premsa diària, lligat a la forta crisi econòmica

del capitalisme (apareix el màrqueting o la prospecció dels mercats) i als mecanismes de defensa del mateix model de societat (Pujadas i Santacana, 1990).

L'evolució de l'esport tradicional:

L'esport a Catalunya durant els anys de la República va evolucionar a partir de les tendències de les dècades anteriors, però sobretot, va fer un gran salt endavant pel que fa a la seva democratització i popularització, i per permetre la seva obertura cap a les classes treballadores i a les dones practicants. A més, es va reforçar el seu creixement associatiu a tot el territori català amb una gran quantitat de nous clubs de caràcter popular, molt modestos, però alhora molt actius. També, imitant la major part de països occidentals, es va començar a desenvolupar l'esport d'espectacle, tenint com a gran protagonista el futbol, gestionat per entitats locals i nacionals i amb certa complicitat amb aquelles organitzacions internacionals (Pujadas, 2015).

L'espectacle futbolístic havia despertat passió en els afeccionats espectadors i va començar a canalitzar, amb l'arribada de la dictadura de Primo de Rivera, part dels sentiments polítics i nacionals que no podien expressar-se pels canals normals. La premsa esportiva dels anys trenta, fent un repàs retrospectiu del fenomen, descrivia aquells anys així: "*(...) El 23 vingué la Dictadura, i molts ciutadans, però molts, que no eren afeccionats, tancades les portes de la política, trobaren obertes les dels camps de futbol (...) els equips de futbol feien de partits polítics (...)*" (Pujadas i Santacana, 1990).

Les autoritats polítiques catalanes van veure la importància de l'esport com a mitjà educatiu i social, i van intentar desplegar una estratègia política seriosa al respecte, tot i que sempre va tenir moltes mancances. Un altre punt a destacar és l'articulació d'un moviment esportiu catalanista, d'exaltació del caràcter nacional, un paper que l'esport no havia tingut mai abans.

És en aquest context en el que començo a descriure aquesta visió de l'esport tradicional evolucionada, amb nous valors i mètodes dels nous temps de la república, però amb cert conservador i resistent al canvi. De fet, no es tracta d'esport tradicional en sí mateix, per això he decidit anomenar-lo burgès, tal com l'anomenaven els sectors més esquerrans, per distingir-lo de la idea esportiva més progressista que més endavant presento com a esport popular. En tot cas, dins d'aquestes línies de pensament trobem el republicanisme conservador, representat en gran mesura dins el Front d'Esquerreres per Acció Catalana Republicana (ACR) i el seu òrgan de premsa oficial, <<La Publicitat>>.

La idea esportiva d'Acció Catalana Republicana no distava gaire dels seus aliats republicans de més a l'esquerra, però hi havia discrepàncies respecte la utilitat de l'esport popular. Tot i així,

la problemàtica va aparèixer després de l'anunci oficial de l'Olimpíada popular, cosa que va fer que l'ACR, el sector més conservador del Front d'Esquerres, es posicionés en contra.

Després de consultar moltes publicacions d'aquest diari he vist que els seus articles d'opinió esportiva no eren gaire freqüents, intensificant-se a mida que es van anar acostant al juliol del 1936. A més, aquests no parlaven sobre esport popular, o d'aquest en consonància amb les classes més treballadores com es veu en la premsa més propera a Esquerra Republicana de Catalunya, sinó que es limitaven a fer meres cròniques esportives nacionals i internacionals.

Esport i salut:

Tot i així, hi ha coses a destacar que ens poden fer entendre la visió que en feia el partit de l'esport, com la incorporació d'una secció sobre esport femení dins la mateixa secció d'esports en moltes publicacions, o algunes referències a les conseqüències de la pràctica per a la salut de la persona. Un exemple sobre d'aquest segon cas seria un article sense firmar del 12 d'abril de 1936, en commemoració dels 5 anys de la instauració de la República, deia així:

“Abans les manifestacions esportives posaven un punt d'esglai en l'ànim de les mestresses de casa. Hom arronsava les espatlles i era obligat expressar el desig que “ningú no prengué mal”. Avui aquells temps ja han passat i àdhuc els més pusil·lànimes no ignoren que en l'esport és ben accidentalment que hom hi pren mal: un genoll deslloriat; un turmell capolat, etc., que són mals que no solen durar i que si de vegades poden afectar el cos deixen l'ànima intacta. Aquests són els avantatges de l'esport que ultra embellir la joventut, la fa forta i sofrida.”

Esport i catalanitat:

L'article seguia amb un clar reclam a la pàtria i a l'esport com a interès nacional d'aquesta. L'esport s'equiparava amb el camí, o la lluita no violenta, per la llibertat del poble de Catalunya, i en esdevenir eines pel progrés d'aquesta, un missatge que anava dirigit únicament al jovent.

“Aquests dies milers de joves es lliuraran a tot Catalunya a l'expansió més adient per a la joventut que es troba a l'abast de l'home. A la joia que això produirà hi afegiran encara la de saber que els ideals de recobriment i de llibertat, que són innats en ells, conjuguen perfectament amb llur activitat. Inspirats per una noble emulació, i llur desig de vèncer en la més pacífica de les lluites, els ensenyarà el camí a seguir per a esdevenir útils per la Pàtria. Catalunya ho espera tot dels seus homes joves i cal que aquests s'esmercin a servir-la com es mereix.”

L'esport pur contra l'esport spectacle:

Uns dies més endavant, el 21 d'abril, Critias, pseudònim d'Antoni Vilà, antic col·laborador del diari <<L'Esport Català>>, escrivia un article d'opinió en contra la subvenció del govern a grans esdeveniments com la recentment anunciada Olimpíada popular, però alhora, parlava sobre la importància de l'educació esportiva i els costums positius o bons hàbits que se'n podien desprendre d'aquesta.

(...) és la missió educativa que cal encomanar a l'esport si es vol que accomplixi una funció social de millorament físic i moral de les joventuts. Les societats gimnàstiques, excursionistes i les que treballen a favor de l'esport amateur mereixen tota l'atenció del poder públic, car elles aperten les joventuts dels medis perniciosos bo i inculcant-los aquell respecte al cos que és la veritable llavor de la raça. A continuació ve l'esport spectacle, que tampoc cal negligir, per tal com ell constitueix un mitjà de propaganda insubstituïble a favor de l'esport pròpiament dit. Es colent emular els grans "asos" de l'esport-espectacle que la jovenalla s'incorpora a la pràctica de l'esport. El fracàs és general, o gairebé, Déu ens guard que no fos així! Però fracassat i tot, l'esportiu (...) s'adona que la disciplina a què s'ha sotmès (no beure alcohol, no fumar, fer vida a l'aire i al sol, etc.) l'ha enfortit físicament i moralment i s'ha desenvolupat harmoniosament el seu cos. Res no es perd en el camp esportiu (...).

Aquest article és interessant perquè Critias era una persona amb una idea esportiva de principis de segle. Antoni Vilà apostava per l'esport amateur per davant del professionalisme, però no veia amb mals ulls l'espectacle que se'n feia d'aquest, sinó com un vehicle més de propaganda per a incentivar la pràctica.

En contra les manifestacions de les JEREC:

Els primers problemes amb els seus companys del Front, Esquerra Republicana, van aparèixer molt abans de la ja anunciada discrepància provocada per l'Olimpíada popular. Concretament, van venir de les anomenades "Les Grans Jornades Atlètiques de la JEREC", les quals <<La Publicitat>> titllava de pro-feixistes, comparant-les amb altres manifestacions semblants celebrades a l'Alemanya nazi. Aquestes seran explicades en el l'apartat sobre l'esport popular. A més, no veia amb bon ulls que ERC deixés que les seves joventuts, autoanomenades "escamots", de caràcter radical, barreassin la política amb l'esport, ja que consideraven una perversió del caràcter esportiu de l'estadi de Montjuïc i un acte de propaganda per part seva. Aquest article és del 20 d'octubre de 1933, 3 dies abans de l'esdeveniment:

“Pel que ràpidament han vist els nostres ulls en la llambregada que han fet a aquella lletrística mural o arboreal, sembla que aquelles Joventuts tenen el projecte que l’”esport” català no tingui res a envejar a l’”esport” que actualment fa el jovent alemany pels estadis de Nuremberg, Munic o Berlín, o pels aeròdroms, com el de Tempelhof, entre d’altres. Remarquem les “simpaties” que aquests s’han guanyat i que hom patentitza pròdigament pels nostres cinemes. L’Estadi de Montjuïc, creat per l’Ajuntament perquè el jovent barceloní s’hi forgi ferm i sà, no pot pas cedir-se per a un acte polític. Això i res més és el que, sota els entreteniments d’uns jocs atlètics, alguns de creació pròpia, serà el menú que els dirigents d’E. R. de C. presenten a la taula de Mont Jovis. (...) Ens indignem, per aquesta vegada, a veure violar el que hauria d’haver estat el Temple de l’Esport Català.”

Després de l’esdeveniment, <<La Publicitat>> va anunciar el fracàs d’aquesta, des del seu punt de vista, remarcant la baixa organització i disciplina atlètica, el poc coneixement d’esport dels participants i les seves mínimes capacitats físiques. A més, en feia paròdia de la seva semblança militar, ja que segons ells, allò era més com un Carnestoltes que com les desfilades nazis. Finalment, tornava a denunciar que aquella manifestació tant poc esportiva no era representativa del poble català sinó únicament del partit del govern d’aquell moment, Esquerra Republicana.

“Som la terra de la paròdia i tot s’hi torna. La desfilada dels escamots uniformats, amb banderins i altres estris més o menys militars, en lloc de recordar els espectacles imponents dels nazis, feia reviure les famoses desfilades del vell Niu Guerrer, que amb una solemnitat xiroia portaven als Carnavals de la nostra ciutat la nota d’unes mascarades militars, plenes d’ironia i d’humor xaró. (...) Res, una paròdia més. Ja la preveiem. És una de tantes que ens ha servit aquest conglomerat que intenta governar-nos i que ho duu tant enllà que, per ara, ha transformat coses tant serioses com el Govern i el Parlament de Catalunya en una espècie de gatada pitarresca. En fi, ni de tot plegat en surt el desinflament d’una paròdia que no feia gaire favor a tots els catalans, estem d’enhonorabona, i la jornada del diumenge passat no ha estat gens perduda. (...) Però a part de la organització, hem de manifestar que qualsevol que vulgui prendre part d’una prova esportiva, i més en una manifestació com aquesta, en la qual es vol posar en manifest el nivell esportiu d’un poble, s’ha de procurar que els autors tinguin els més elementals coneixements del que van a fer. De persones que es deien atletes se’n veieren moltes, però eren ben poques les que havien trepitjat les pistes d’un camp d’esports. Hi veiérem molts “corredors” que demostraren clarament no saber res del

que anaven a fer, i menys encara haver-se preparat per a la seva comesa. Qui hagi fet atletisme, qui hagi presenciat algunes proves atlètiques, ¿quan ha vist que en una prova de cent metres se surti dret i no es respectin els mutus carrers?. El qui hagi fet esport. El qui s'hagi preparat per a qualsevol esport, ¿com pot comprendre que en una cursa de 1.500 metres prenguin part trenta corredors, i solament l'acabin quinze? Això demostra que d'aquesta trentena de participants n'hi havia deu que estiguessin en condicions d'efectuar la prova. En els primers llocs, atletes del Barcelona, del Badalona i altres clubs federats.”

Pro-Olimpisme tradicional:

El primer document que trobem de crítica directa en contra la organització de la Olimpíada popular és un escrit de F. Martín i Julia, del 3 de maig de 1936, amb el títol de “Barcelona davant Berlín?”. Aquest explicava que la setmana anterior havien estat convidats a una reunió del Comitè Català pro-Esport Popular on se'ls hi havia explicat l'objectiu i programa que tenien pensat fer pel juliol d'aquest mateix any. L'autor posava en dubte l'èxit d'aquesta al·legant que era massa precipitat treballar a dos mesos i mig o tres vista de l'esdeveniment, que no hi havia diners per subvencionar-ho ni els espais necessaris per executar-lo, i que no valia la pena organitzar un festival d'aquesta magnitud quan els esportistes autòctons no estaven al nivell de competir en les categories més altes. També considerava que no era lògic dir-ne olimpíada quan no estaven representats tots els esports d'aquesta, i proposava un canvi de disseny, fer un “Festival Internacional”, el qual si que veia amb possibilitats d'èxit.

“Si en el programa de la manifestació esportiva popular a celebrar a la nostra ciutat durant el present estiu, hi figuren totes les proves olímpiques de tots el esports reconeguts fins ara, bé. Encara que amb recança, per la premura del temps, no hi hauria res a dir. Si únicament consta d'uns quants esports, encara que sigui dels més populars, creiem que no és de llei l'usar el nom de Jocs Olímpics. Que es digui Festival Internacional o festa de confraternitat esportiva internacional. (...) Els organitzadors d'aquestes festes esportives, malgrat les grans dificultats que hauran de salvar, creiem que aconseguiran el seu propòsit; de realitzar una concentració internacional com mai fins ara no s'ha celebrat a la nostra ciutat.”

En aquest mateix article, veiem, per primera vegada, una explicació del que era l'esport popular per part de la línia de pensament d'ACR, que es considerava imparcial. Al final avisava que les federacions no patien cap perill, segurament degut a la por de la ja coneguda política comunista de fer de l'Estat l'amo de tot.

“Fa uns quants anys, a la Unió Soviètica, va iniciar-se un moviment esportiu entre les classes treballadores, el qual s’ha propagat a la majoria de les nacions del món. L’objectiu d’aquest moviment, tal com digué Jaume Miravittles, és el foment i ampliació de l’activitat esportiva de les masses populars, orientació esportiva i augment del nombre de camps, pistes, piscines, etc. Allò que podríem dir-ne la divisa de l’esport popular, és la Fraternitat. Fraternitat entre tots els homes sense distinció de races. Aquest moviment esportiu popular va néixer darrerament a casa nostra, amb motiu de les festes de la República. I aquest moviment, considerat des d’aquest lloc d’observació imparcial i considerat únicament i exclusivament des del punt de vista esportiu, ha de merèixer, si més no, la nostra atenció. (...) Lector, no cal témer res. Hem parlat amb alguns dels seus components i veiem que ells no volen pas suplantat cap Federació ni volen cap exclusiva. Únicament defensen els postulats del moviment esportiu popular esmentat suara.”

Aquell mateix mes de maig, <<La Publicitat>> va anunciar l’adhesió formal d’Acció Catalana Republicana a l’Olimpíada, i com a resposta pocs dies després, el 17 de maig, Critias va tornar a parlar amb un article titulat *“Esport o Política? Probablement, ni una cosa ni l’altre”*. Com ja van analitzar excel·lentment els doctors Pujadas i Santacana (1990), en aquest article, es feien un seguit de crítiques a l’Olimpíada de Barcelona. En primer lloc, denuncia el seu caràcter d’aplec antifeixista i la barreja de política i esport.

“(...) no cal ésser atleta federat per a participar a l’Olimpíada; n’hi ha prou amb ésser antifeixista. Car aquest aplec internacional té igualment aquest caràcter i no és arriscat suposar que tot acabarà amb una general exhibició de camises de color i de punys enlaire. A títol de perseguits pels feixistes han estat invitats els negres de Harlem i les associacions jueves; els Soviets han rebut igualment una invitació; en un mot, l’aplec té un doble caràcter: esportiu per un costat i per l’altre polític. (...) Ens fa l’efecte que l’esport és allò que menys compta en aquesta ocasió per als esmentats organitzadors. (...) Som legió els catalanistes que hem fet política dins de l’esport, perquè si hem estat catalanistes i esportistes no hem volgut ésser hipòcrites. Però mai no hem perdut de vista que l’esport no pot ésser un terreny acotat ni que sigui lícit llançar excomunion a nom d’altres ideals que els esportius”.

També criticava la desconexió entre l’organització i les federacions, que considerava el preludi d’un gran fracàs esportiu, ja que per a un esdeveniment d’aquella magnitud calia una preparació de molts anys, no es podia improvisar.

“¿Com és possible que les nostres federacions en sàpiguen res, sense que siguin elles les que ho controlin i ho organitzin, pugui celebrar-se a la nostra ciutat una manifestació esportiva de tanta importància sense exposar-se a un fracàs rotund? (...) ¿No anem a cobrir-nos de ridícul davant del món sencer? Perquè qui més qui menys té una idea un xic elevada del que ha d'ésser una Olimpíada esportiva. No es tracta d'una festa de carrer, sinó de quelcom que hom prepara durant anys i anys (...). Cal per tant una preparació degudament controlada; calen uns mitjans econòmics; calen unes assistències de primer ordre. ¿Compten amb tot això els organitzadors de l'Olimpíada popular? I, àdhuc comptant-hi, ¿és possible que la pensada que han tingut avui pugui reeixir mitjanament al cap d'un parell de mesos d'haver estat concebuda?”.

A més de tot això, Critias denunciava d'un cert “apartheid” per a l'esport:

“Els que parlen d'esport obrer o d'esport popular fan més mal que es pensen, car estableixen divisions perfectament inútils dins el camp esportiu”.

En definitiva, sent l'article més crític del moment respecte el projecte de l'Olimpíada de Barcelona, no es tractava de res més que de la defensa dels ideals teòrics de l'olimpisme modern (Pujadas i Santacana, 1990). Més endavant, el 31 de maig, Critias va repetir arguments en un altre article nombrat “Els Jocs de Berlín i l'Olimpíada de Barcelona” on també denunciava la possibilitat que els diners destinats originalment als Jocs de Berlín anessin destinats als de Barcelona, i passava per alt les polítiques antisemites del règim nazi, ja que havien disminuït abans ara que s'acostaven els jocs, i deia que els negres i els jueus serien rebuts amb els mateixos honors que qualsevol altre país.

Després d'aquestes publicacions, <<La Publicitat>> es va limitar a transmetre comunicats oficials del COE i a publicar una sèrie d'articles d'història de l'olimpisme, escrits per <<Parvus>>, en la línia més oficial del CIO, i tancant-los amb un article, el dia 19 de juliol mateix, de Pierre de Coubertin, titulat “Els fonaments filosòfics de l'olimpisme modern” (Pujadas i Santacana, 1990).

M'agradaria destacar aquest darrer número, que és la resposta del mateix baró Coubertin a una sol·licitud de <<La Publicitat>> per parlar sobre els “principis morals” de l'olimpisme modern. Aquest, tot i que exposava les idees defensades pels redactors d'aquest diari, propers al pensament d'ACR, anunciava que podia acceptar que les dones fessin esport en un terme secundari, però que personalment no aprovava la participació de la dona en concursos públics com uns Jocs Olímpics, ja que el seu paper era coronar als vencedors, com als torneigs de l'antiguitat. Em sorprèn que <<La Publicitat>> publicqués aquest tros, ja que com hem vist, mai

va objectar contra el paper de la dona en la pràctica esportiva, tot i que era normal ressaltar la seva bellesa per damunt la seva competència, però tenint en compte el renom que donava al diari una carta de Pierre de Coubertin, és normal que la publiquessin sencera.

Conclusions:

En definitiva, veiem que els republicans conservadors de l'ACR presentaven un esport de caràcter ampli, no en el sentit d'arribar a les classes obreres de la mateixa manera que les burgeses, però sí aquest equilibri entre participació i espectacle, entre gèneres i entre disciplines. En cap moment s'ha vist que ressaltessin els esports de base per damunt d'altres més moderns com el futbol, per exemple.

Principalment, la seva crítica anava dirigida a la barreja entre esport i política, cosa que també creava més d'una contradicció. L'ACR estava en contra de les manifestacions esportives que ERC havia organitzat al llarg dels 5 anys de república, sobretot de l'Olimpíada popular, tatxant-la de festival polític, però per contra donava el seu suport als Jocs de Berlín, que clarament estaven orientats a la venda de la ideologia nazi. També havia discrepat sobre la celebració de "Les Grans Jornades Atlètiques de les JEREC" per la tendència pro-feixista dels "escamots" organitzadors, però tres anys després feien la vista grossa a les polítiques de persecució del Reich alemany.

6.2. Esport popular:

Pel que fa a l'esport popular, considero que els seus màxims representants són aquelles forces polítiques presentades com a republicanes progressistes, com són Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerres (PNRE) i, tot i que més conservador, el Partit Republicà d'Esquerres (PRE). ERC va començar a mostrar els seus interessos a partir de la premsa més propera al partit, com és el cas dels setmanaris: <<Opinió>>, fundat el febrer de 1928 per un grup d'escriptors, publicistes i polítics que més endavant participarien en la fundació d'ERC i posteriorment es separarien per crear el PNRE; <<la Rambla>>, nascut el febrer de 1930 de la mà del diputat d'ERC Josep Sunyol i Garriga; <<la Humanitat>>, del novembre de 1931 sota la direcció de Lluís Companys; i <<l'Última Hora>>, un diari barceloní de l'octubre de 1935. Aquests òrgans de premsa són els que he utilitzat per treure quasi tota la informació d'aquest apartat, a més de la literatura pertinent, en alguns casos trobada per mi mateix i en altres recomanada pel Dr. Xavier Pujadas.

Els ateneus populars i les seccions esportives:

El desenvolupament esportiu entre les classes mitjanes i els treballadors catalans va significar l'abandonament de la discriminació esportiva de primer terç de segle en la seva pràctica (tot i

que en determinats cercles i esports va seguir vigent), i la proliferació de petites associacions i entitats populars lligades a institucions culturals de llarga tradició en l'àmbit físic, o nascudes per poder-se desenvolupar com a centres d'esport i educació física en les zones que tradicionalment eren menys afavorides. El panorama esportiu català estava determinat pel seu caràcter associacionista, molt arrelat a Catalunya durant les primeres dècades del segle XX, ni proper a l'ideal obrer ni al burgès, sinó buscant un terme que ho englobés tot.

Després de la constitució de la Segona República, a l'abril del 1931, la formació de grups esportius amateurs a Catalunya no entrava ni en el marc del moviment obrer, ni en el de federacions esportives oficials dirigides per membres de la classe burgesa. Aquests estaven units en associacions culturals i recreatives populars, en la majoria dels casos properes a ERC (Gounot, 2005).

Gran part d'aquestes entitats eren associacions dedicades a la difusió i desenvolupament cultural dels membres i a l'esbarjo en general, que van anar mantenint o creant seccions gimnàstiques i esportives durant els anys 30, seguint un discurs cultural integral en que la cultura física i l'esport era part del desenvolupament general de les persones. És en aquest context on entren en joc els ateneus, tradicionalment molt lligats als sectors republicans i obrers, i fins i tot, amb certa presència anarquista.

Cal destacar entre aquests l'Ateneu Enciclopèdic Popular (AEP), que va ser fundat a principis de segle XX per un grup d'intel·lectuals d'ideologia republicana i obrera. A finals dels anys 20 ja comptava amb unes bones instal·lacions gimnàstiques (potser les millors en el seu moment) i tenia una secció esportiva força desenvolupada, amb gimnàstica esportiva, lluita grecoromana, culturisme, atletisme i rugbi. Tenia un nombre d'associats important (prop de 30.000) i combinava cursets nocturns d'idiomes amb conferències, classes de comerç i delineació, cultura física i la seva voluminosa biblioteca. Les seccions esportives de l'AEP van anar creixent amb importants equips, sobretot en les disciplines de lluita i atletisme (practicat a l'Estadi de Montjuïc) i amb l'arribada de la República es va començar a publicar el <<Bulletí d'Informació de la secció Gimnàstica i Esports de l'AEP>>, que va tenir una curta vida a causa de l'esclat de la guerra (Pujadas i Santacana, 1990).

També comença a destacar-se una important presència de seccions esportives en els ventres obrers, associacions de treballadors, casals i joventuts d'organitzacions polítiques, com és el significatiu cas d'ERC. Un altre cas paradigmàtic de centre sòcio-polític amb secció d'esports de llarga tradició i molt actiu des de la seva fundació va ser el Centre Autonomista de Dependents de Comerç i de la Indústria (CADCI), que va ser fundat l'any 1903 a Barcelona i va disposar des

de l'any 1906 d'un frontó i d'un gimnàs on es practicava la boxa i l'esgrima (Pujadas i Santacana, 1990). Aquest també es destacava per tenir una important influència marxista propera al Partit Comunista Català, fundat l'any 1928.

La influència centreeuropea i l'exaltació nacional:

Aquest ideal d'esport popular, per a tothom, ja venia influenciat anteriorment per l'aparició dels sòkols txecs, sobre quals ERC havia mostrat prèviament un sentiment d'admiració. En un article de <<la Publicitat>>, més proper al conservadorisme d'esquerres (ACR), del dia 5 d'agost de 1932 podem llegir el següent:

"(...) El poble txecoslovac ha sabut trobar el que li calia per redreçar-se i fer-se digne de la independència. El sòkol ha obrat, no solament la fortitud física, sinó el desvetllament moral del poble (...) que no oblidin això els catalans. No són raons de comoditat o benestar, sinó qualitats morals i abnegació, força de voluntat, confiança en si mateix, etc..".

És per això que el 23 d'octubre de 1933, les Joventuts d'Esquerra i Estat Català (JEREC) van organitzar un acte multitudinari a l'Estadi de Montjuïc, imitant els seus veïns txecs, anomenat "Les Grans Jornades Atlètiques de la JEREC" que constaven principalment de curses, salts i llançaments, però també de lluita a corda i un partit de rugbi, acompanyat tot de desfilades de militants uniformats i discursos. El diari <<La Humanitat>> en va remarcar l'èxit com a esdeveniment i com a manifestació democràtica, mentre que <<L'Opinió>> els va acusar d'aprenents de nazi en un article titulat "Ja tenim ací uns aprenents de nazi: els escamots de l'esquerra han pogut, finalment, realitzar llur somni de posar-se uniforme i desfilar, en formació militar, pels carrers de Barcelona". Tot i les discrepàncies, des d'aquell moment, el moviment esportiu popular no es va poder deslligar del catalanisme d'esquerres, tot i que moltes vegades no hi estigués vinculat de manera directa (Pujadas i Santacana, 1990).

Tot i així, els actes de la JEREC no s'escapaven de la polèmica per les seves similituds amb altres manifestacions feixistes, degut a les seves desfilades amb camises de color oliva, la seva pròpia denominació com a "escamots" i els seus contactes amb el catalanisme d'esquerra més radical (Ucelay-da Cal, 2002). De fet, el mateix diari <<L'Opinió>> va denunciar-ne una cert gir al feixisme per part de la seva organització (Izquierdo, 2010).

ERC va ser impulsor de diferents iniciatives per a l'esport popular, entre la que hi destaca la Olimpíada popular. Però també hi podem trobar la ja mencionada Copa Thaelmann, on van participar en gran part de l'organització, o muntant una de les celebracions adherides a aquesta, la I Xallenge República (el 12 d'abril de 1936) que consistia en una cursa a peu per la

ciutat. Aquesta última va ser organitzada pel Casal Nacionalista Obrer del districte VI, adherit a l'Esquerra Republicana (Pujadas i Santacana, 1990).

Esport, salut i cultura física:

Per altre banda, el setmanari <<la Rambla>> va iniciar, des de la seva creació, la difusió campanyes de sensibilització a favor de la “cultura física popular”, “l'esport femení” o “l'esport com a qüestió nacional”, a més de la celebració de conferències i actes informatius arreu de Catalunya, amb persones tant significades en la gestió esportiva com el doctor Trabal i altres especialistes com Lluís Aymamí i Baudina (Pujadas i Santacana, 1990).

Durant els anys de la República a Catalunya, la cultura física popular, moltes vegades representada per l'educació física, va créixer en importància entre els sectors més populars, des dels més petits fins als més adults. Trobem alguns d'aquests exemples tant en les reformes educatives impulsades pel govern com en la difusió que d'aquesta en feia la premsa. El diari <<La Rambla>> va reflectir la preocupació per la cultura física popular en un dels seus primers números, el 14 d'abril de 1930, on deia: “Caldria fer una propaganda en totes les fàbriques en nom de l'<<Obra de l'Educació Física Popular>> amb petits cartells i amb gestions a les empreses”. També trobem un article publicat a <<l'Opinió>>, el 2 de setembre de 1933, on parla de la importància de la educació física de l'edat adulta i quina doctrina s'hauria de seguir per dur-la a terme, diu així:

“En arribar a l'edat adulta, que aproximadament representen els 35 anys, els esforços esportius generalment són punibles i perillosos; en canvi, els exercicis físics són no solament útils, sinó necessaris fins a la mateixa vellesa. (...) Per tal de contribuir a l'obra de l'educació física de les classes modestes aparellant-hi certes pràctiques higièniques d'ordre individual, compensadores de l'esforç de treball i energètiques, s'hauria d'anar ràpidament a l'establiment de “piscines populars” a cel obert, distribuïdes per barriades. Aquestes piscines, però, s'haurien d'instal·lar arran mateix i dintre del clos dels camps d'esport, per bé de procurar harmonitzar la finalitat higiènica a què estarien destinades amb l'educació física que caldria relligar-hi obligatòriament. Un solàrium al voltant de la piscina completaria amb l'helioteràpia preventiva l'obra d'educació física i higiene popular.”

“Un cos de metges adscrits al servei, reconeixerien prèviament els que sol·licitessin l'ingrés. (...) Així mateix l'ús del solàrium i les indicacions de l'helioteràpia obeirien un pla mèdic per a cada individu inscrit. (...) La utilització de la piscina i del solàrium es faria per rigorós torn de grups. Abans, però, els grups es posarien a les ordres d'un

monitor d'educació física i practicarien col·lectivament els exercicis de gimnàstica sueca preparatoris del bany. (...) passarien a prendre una dutxa de neteja. (...) passarien a la piscina i solàrium, on romandrien fins que un nou grup vingués, per rigorós torn a banyar-se."

És molt interessant com presenta l'educació física per adults com quelcom compensatori a l'esforç del treball i energètic, ja que es complementa amb l'anterior referència d'enviar aquest missatge a les fàbriques. Tampoc fa cap mena de distinció entre sexes, dirigint-se a la persona en general, i presentant els mateixos exercicis independentment de si l'usuari és home o dona, contràriament al que passaria més endavant en època franquista. A més, un detall molt innovador que presenta aquest article de Jordi Esquerra és la complementaritat entre les professions de metge i monitor d'educació física, bastant avançada al seu temps.

Un altre element a afegir que recolza aquesta crida a la cultura física i a la salut del treballador va ser l'aparició del setmanari <<Culturaspport>>, del barri de la Barceloneta, que sintetitzava molt acuradament la necessitat de l'esport per les classes populars, en la seva publicació número 1, del 13 de juny del 1936:

"L'activitat esportiva és una necessitat vital per a l'home modern. L'obrer, després del seu treball quotidià, necessita regenerar el seu cos, augmentar la seva resistència física i espiritual que són els factors essencials de la seva existència (...) aquest mateix desig que indiquem ha portat com a conseqüència fins a la data, la creació i naixement de moltes penyes i col·lectivitats d'amics tots procedents de la classe treballadora."
(Pujadas i Santacana, 1990).

Esport i dones:

L'arribada de la dona a la cultura física es va anar estenent a partir dels anys 30 amb diferents modalitats de l'atletisme, la natació, la gimnàstica sueca, l'excursionisme i en cercles més reduïts amb el tennis i altres esports d'equip. Tot i així, la presència femenina no anava gaire més enllà de seccions reduïdes d'entitats esportives principalment masculines.

Per altra banda, el 14 d'octubre de l'any 1928 es va crear el Club Femení i d'Esports, la primera organització esportiva exclusivament femenina de Catalunya i Espanya, i amb més repercussió del primer terç del segle XX a Catalunya. Les seves creadores van ser Teresa Torrents i Enriqueta Sèculi, qui era una prestigiosa pedagoga i escriptora.

Aquesta entitat tenia una voluntat de formació integral de la dona catalana i, des de la seva fundació, el Club va adoptar un caire feminista i popular en un context d'expansió de l'esport

com el dels anys vint i primers anys trenta, i en contraposició a l'elitisme esportiu i al masculisme present de manera generalitzada en la societat catalana i particularment en l'esport (Abadia, 2015). Eren més que esportistes, ja que tot i definir-se com apolítiques, van adoptar un marcat caràcter catalanista i republicà, sobretot degut al gran nombre d'associades activistes d'Esquerra Republicana. A més, per a millorar la seva difusió, l'entitat disposava de la seva pròpia publicació, el butlletí mensual <<El Portantveu del Club Femení i d'Esports de Barcelona>> des de l'any 1930 a l'any 1936.

Les activitats es duien a terme a través de les comissions de "Cultura i Educació", "Esports", "Turisme i Excursionisme", "Actuació Social, Propaganda i Festes", i "Educació Física, Sanitat i Higiene". Entenien l'esport femení com a una extensió dels valors de l'esport per a dones més tradicionals, és a dir, no només el veien com a una activitat preparatòria per a ser mares, sinó també per tenir cura del propi cos, seguint els corrents higienistes de la època. També feien certa exaltació nacional defensant la pràctica com a una manera d'engendrar un poble català fort, tal i com va dir Mariana Goncharov en el cartell del Club emprat en el Concurs de Castells de 1930, que deia:

"Dona: en les teves mans està el millorament d'un poble, una frase que <<interpreta ben fidelment el nostre pensar i la idea que ens portà a fundar el Club Femení i d'Esports de Barcelona>>".

Després de diversos canvis i remodelatges, l'any 1932, el "Femení", com també era coneguda la entitat, va viure la seva etapa més esplendorosa, ja que va rebre l'ajuda econòmica de l'Ajuntament i la Generalitat, governats per Esquerra Republicana, i va poder presentar una oferta esportiva i cultural força important, amb èxits destacables a nivell estatal i amb una presència significativa dins el món esportiu en general (Pujadas i Santacana, 1990). El Club va realitzar algunes fites importants com la celebració del Campionat d'Atletisme Femení de Catalunya, al setembre de 1931 a l'Estadi de Montjuïc, els festivals esportius celebrats inicialment a les seves instal·lacions i posteriorment al mateix Estadi de Montjuïc o les nombroses exhibicions d'arreu del Principat per difondre l'esport femení (Abadia, 2015). Finalment, aquest va desaparèixer l'any 1938, ja començada la Guerra Civil.

L'esport pur contra l'esport spectacle:

Amb l'aparició de l'esport popular es va ampliar l'educació física i la possibilitat de la pràctica de l'esport als sectors de la societat que fins aleshores n'havien estat espectadors, en el millor dels casos. Tot i així, existia una preocupació sobre l'encarrilament que el jovent havia de seguir a mida que anava creixent i un cop deixava l'escola. En un article d'opinió del Lluís

Melendez a l'«Última Hora» del 20 de maig de 1936, tot i que s'assegurava que la generació que s'ha educat en temps de la República creixia de manera més positiva, advertia dels perills de deixar de realitzar la pràctica esportiva per passar a ser únicament espectadors d'aquesta. L'article ho descriu d'aquesta manera:

“És un fet evident, que la causa principal que l'esport no hagi estat degudament encarrilat a casa nostra ha estat la precipitació amb què fou endegat, la qual no va permetre una organització perfecta. Per aquesta causa, de l'esport sols es va ordenar la part espectacular, i les conseqüències les tenim en el fet que dels espectadors que emplen els camps d'esport, sols un quinze per cent – i potser exagerem – el practica. La nova generació esportiva ja puja d'una altra manera. La joventut d'avui s'ha llançat de ple a la pràctica de l'esport des de l'escola. S'ha guanyat molt en aquest sentit, però aquest guany es pot malmetre si no és degudament orientat i dirigit amb cura. Precisament el moment de realitzar aquesta obra de formació física o cultural-esportiva de la joventut, és el present. Cal encaminar-la, cal no desaprofitar l'ocasió, car contràriament serem responsables d'haver malmès una altra ocasió.”

Aquesta preocupació sobre la pràctica de l'esport com a espectador ja s'havia vist reflectida anteriorment en un article del mateix autor del 22 de gener d'aquell mateix any a l'«Última Hora» on parlava de “nombre d'esportius actius” i “nombre d'esportius estàtics”, i a més de manera certament xocant, parlava sobre l'impacte que la pràctica podia tenir sobre la persona:

“Els grecs foren els cultivadors dels esports mascles, els esports en els quals l'esforç posava de relleu la fortitud de la raça. Llàstima que l'allau esportiva atropellés, entre nosaltres, el veritable sentit esportiu. Llàstima que l'esport arribés a nosaltres de manera desordenada i que abrandés l'entusiasme del nostre poble, més pel que pot oferir d'espectacle l'esport, que per les finalitats de millorament racial. Ah, si l'esport hagués estat orientat degudament en introduir-se a casa nostra! (...) Si hi hagués una cultura esportiva, si el nostre poble fos capaç de copsar la significació i importància de l'esport, l'atletisme no fóra un esport pobre i oblidat. L'atletisme fóra el que és a Suècia, Finlàndia, Anglaterra, Itàlia, França, Alemanya, Hongria, Txecoslovàquia, Rússia... El primer esport, l'esport popular, l'esport que l'Estat protegeix a profit del poble.”

Sense alarmar-se pel to del missatge, després d'una entrevista amb el Dr. Xavier Pujades i amb el seu pertinent anàlisi, podem concloure que el missatge de l'article no pretenia ser racista ni sexista. En Lluís Melendez va ser un dels pioners de la marxa atlètica a Catalunya, va posseir

tots els rècords d'Espanya i Catalunya en les curses que anaven des del quilòmetre fins als 20km, entre el 1919 i el 1924. A més, va ser el primer atleta català que es va classificar per a una final olímpica, als Jocs Olímpics d'Anvers de l'any 1920, al moment en que va començar a col·laborar amb publicacions com <<Mundo Deportivo>>, <<Jornada Deportiva>>, <<Sport>> i <<el Noticiero Universal>>. Era un home amb la mentalitat d'esport de primer terç de segle XX, orientada a la pràctica amateur i que veia amb cert recel les noves maneres de gaudir de l'esport, no només per l'espectacle que aquest comportava sinó per la pèrdua dels esports de base, com l'atletisme.

En aquest article, Melendez pretenia denunciar la pèrdua de valor de la pràctica de l'atletisme davant "el circ" que representaven els esports de massa i el negoci que se'n feia d'aquests. Quan parlava d'esport masculí feia referència als esports agonístics, és a dir, de lluita, de força i de competició. De la mateixa manera quan feia referència al perfeccionament racial no es referia a una única sola raça (ètnia) per damunt de les de més, ni tant sols una diferenciació d'aquesta, sinó parla sobre l'organisme, sobre la persona biològica en sí, i el seu millorament de la salut a través de la pràctica d'aquest exercici que està desapareixent. "Raça" seria el sinònim d'"ésser humà" en el seu caràcter més biològic. Era simplement un vocabulari a l'ús des de finals del segle XIX, molt arcaic en la nostra comprensió, però encara emprat per persones de 10-20 anys abans del naixement del feixisme a Europa. També podem veure com introduïa l'esport com quelcom d'interès nacional, que l'Estat havia d'assegurar a tot ciutadà, fer-lo popular, com una manifestació més del poble, en aquest cas de l'atletisme, el seu esport.

Pro-Olimpíada Popular:

Finalment, pel que fa a la Olimpíada Popular, Esquerra Republicana va tenir un paper destacat en la seva idea i gestació. Després que Barcelona perdés la candidatura als Jocs Olímpics davant del Berlín de l'Alemanya de Weimar, i posteriorment aquest país comencés un règim feixista, la Generalitat no va dubtar en pujar-se al carro de la protesta. En un article de <<La Humanitat>> del 26 de maig de 1936 ho explica així:

"Cada dia augmenta el nombre de les personalitats i de les entitats esportives populars, etc., que s'adhereixen a la ponent massa dels defensors del pensament olímpic. El moviment de protesta contra la falsificació de la idea olímpica s'aixeca amb tal força que l'opinió mundial mateixa canvia ja d'actitud de cara a l'Olimpíada bruna i forja la demostració de tots els homes honrats que per la no assistència a Berlín es manifestaran per la llibertat i el progrés humà"

L'article seguia amb exemples d'iniciatives de boicot d'altres països. Aquest no és l'únic exemple de crítica als Jocs nazis, ja que des del mateix 1933 ja es sentien les veus alarmants a través de tot el planeta.

Va ser en aquest context que va néixer el Comitè Català pro Esport Popular (CCEP), el març de 1936, a partir d'entitats properes a ERC i als seus aliats com les seccions d'esport del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria (CADCI), l'Ateneu Enciclopèdic Popular (AEP), el Centre Gimnàstic Barcelonès i el Club Femení i d'Esports (Pujadas i Santacana, 1990) amb l'objectiu de donar a conèixer entre les masses treballadores els principis de l'educació física. ERC tenia diferents bones raons per subscriure's al projecte, principalment per la seva afinitat al moviment esportiu popular, però també per manifestar les seves ambicions en el camp de la educació esportiva de la joventut.

El primer esdeveniment que va promoure va ser la Copa Thaelmann i després van començar a preparar el camí per l'Olimpíada popular. El CCEP va donar lloc a la creació del nou Comitè Organitzador de l'Olimpíada Popular (COOP), d'on els llocs de màxima responsabilitat serien ocupats per integrants del primer comitè i el mateix Lluís Companys en va acceptar la presidència d'honor. També hi havia en la organització figures d'ERC que tenien una ja coneguda tradició esportiva, com Josep A. Trabal o Jaume Miravittles.

En un article de <<La Rambla>> del 12 de maig, es va informar de la constitució d'una comissió de premsa i una comissió esportiva central dins del COOP. El suport periodístic estava molt lligat a la premsa orgànica o molt propera a l'Esquerra Republicana, on apareixien autors i directius de diaris com <<La Humanitat>>, <<Última Hora>> o <<La Rambla>>, tot i que aquest últim tenia un caràcter més autònom. Aquests mitjans van començar una important campanya de suport a l'Olimpíada, sobretot facilitant de manera prou generosa la difusió de les notes de premsa d'aquesta alhora que desacreditant en les pàgines de les seccions d'esports el Comitè Olímpic Espanyol.

Cal remarcar un article sense firmar del 5 de juny del 1936 a <<La Humanitat>> amb el títol "Per què som contraris de la participació als Jocs Olímpics de Berlín" on podíem llegir el següent:

"A ningú no concedim avantatge a simpatitzar amb la causa Olímpica i hem provat, en el curs de molts anys – més dels que fa que a Espanya existeix el Comitè Olímpic Espanyol – que en som uns fermes admiradors, però precisament per aquesta admiració, pel respecte que els principis olímpics ens inspiren, és el pel motiu que ne so contraris a la celebració del Jocs Olímpics a Berlín. (...) a Berlín el que precisament es pretén és

desfigurar el veritable sentit, la veritable finalitat dels Jocs Olímpics: <<el amor i fraternitat entre els homes de tot el món i de totes les races>>. Hitler espera fer-se una exhibició de la política d'excepció que ha imposat al seu poble i amb la qual espera fer-se la mestressa del món. (...) Espanya no ha contret cap compromís internacional, pel fet que oficialment cap govern no ha dit que participaria als Jocs. Si aquest compromís l'ha contret el Comitè Olímpic Espanyol, és un compromís seu, particularment seu, i en aquest cas, la responsabilitat és seva i és ell l'únic que ha de donar excuses. És el Comitè Olímpic Espanyol un organisme deslligat de tot contacte i relacions amb federacions i entitats esportives perquè és un estament autocràtic, nomenat a caprici d'un senyor, que a la vegada és anomenat com a representant a Espanya del Comitè Olímpic Internacional, també a caprici d'una altra persona estrangera sense més assessorament que el seu personal. (...) Nosaltres som contraris que es barregi la política amb l'esport, i precisament per això som contraris que es celebrin els Jocs Olímpics a Berlín, perquè a Berlín es vol fer servir l'esport – ja se'l fa servir ara – per una clara finalitat política: la propaganda de l'hitlerisme.”

En la primera part de l'article hi havia una clara oposició a la perversió de la idea olímpica per part de l'Alemanya del moment, tot carregant contra la pèrdua de valors del règim nazi. Per altra banda, com ja havien dit anteriorment Pujadas i Santacana, l'any 1990, hi havia una crítica al oberta al COE, els arguments emprats de la qual eren que no existia cap compromís internacional subscrit pel govern que calgués complir, els únics compromisos, si existeixen, eren del COE. A més, advertia que el COE estava deslligat de la realitat de les federacions i entitats esportives, i era un organisme antidemocràtic, <<és un estament autocràtic, nomenat a caprici d'un senyor, que a la vegada és nomenat com a representant a Espanya del Comitè Olímpic Internacional, també a caprici d'una altra persona estrangera sense més assessorament que el seu personal>>. Finalment, deia que s'estava en contra de barrejar política i esport, que era el que es faria a Berlín, tot fent propaganda del hitlerisme, encara que com hem anat veient fins ara, qualsevol interpretació de l'esport implicava la barreja amb la política.

La Olimpíada Popular anava a ser un esdeveniment que oferiria una oportunitat per a reforçar la identificació del poble amb el govern, no només pel seu caràcter de gran festa internacional, sinó també i, sobretot, per ser el medi d'expressió de la identitat nacional catalana, al punt que la Olimpíada va prendre el títol oficial de “Olimpíada Popular – Setmana Popular de l'Esport i el Folklore” (Gounot, 2005).

Conclusions:

En resum, la idea que tenia ERC, i alguns dels seus aliats més propers com el PNRE i els conservadors del PRE, sobre l'esport era de ple caràcter popular i participatiu. Tot i la insistència d'arribar a les classes obreres, la seva idea era arribar el ventall més ampli de practicants possible, i sent ERC un partit representatiu de la mitja i baixa burgesia catalana ho podia fer. Entre les seves campanyes hem vist que hi havia una lluita en contra el sedentarisme i la masculinització de l'esport, que es començava a treballar amb l'educació física a les escoles i s'intentava allargar durant l'edat adulta promovent campanyes per a la salut.

Hi havia un cert recel a la professionalització de l'esport i a l'espectacle que se'n feia, l'abandonament dels esports de base i amateurs va portar a algunes crítiques. Tot i així, Esquerra va tenir un paper primordial en la organització de grans esdeveniments esportius com la Olimpíada Popular, que no deixava de ser un gran espectacle, amb la excepció que no només hi anaven a competir els esportistes de primer nivell. El govern no es va amagar de mostrar la seva participació en la formació del CCEP o el COOP, ni mostrant la seva oposició cap als Jocs de Berlin o el COE. Per contra, mentre es criticava l'ús polític de l'esport a Alemanya, el mateix govern l'involucrava en el de Catalunya, propiciant un missatge contradictori.

També hi havia un cert ús de l'esport per exaltar la identitat nacional del poble català, sobretot per part de les joventuts d'Esquerra, les JEREC, que tot i tenir el suport del partit, eren bastant independents i donaven una imatge distorsionada de radicalització de la ideologia oficial, promovent la espectacularitat de la posada en escena i cert caràcter feixista d'esquerra. Tot i així, la idea de l'esport popular per part d'Esquerra i els seus aliats republicans progressistes, com hem anat veient al llarg d'aquest apartat, era un altre, deixant l'episodi esmentat com a un cas aïllat.

6.3. Esport obrer:

Aquest apartat sobre l'esport obrer es diferencia considerablement dels dos anteriors degut al tipus de material que he pogut adquirir, però també a la manera en que l'esport obrer es va presentar a Catalunya, des d'un punt de vista internacional, més que nacional. En tot cas, el material que he emprat ha estat extret principalment de l'historiador André Gounot, però també d'altres fonts i notes de premsa.

L'esport obrer està representat per aquelles forces del Front d'Esquerreres properes a la II Internacional (o Internacional Socialista) i a la III Internacional (o Internacional Comunista), és a dir, socialistes i marxistes. Els partits que les conformen són la Unió Socialista de Catalunya

(USC), el Partit Comunista de Catalunya (PCC), el Partit Català Proletari (PCP), el Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM) i la Federació Catalana del PSOE.

L'aparició de l'esport obrer a Europa:

Per explicar l'origen del moviment esportiu obrer a Catalunya, considero important explicar la aparició d'aquest en el territori europeu i la seva influència ideològica en diferents regions. Es creu que l'origen de l'esport obrer a la última dècada del segle XIX a Alemanya, concretament amb la creació de l'Associació de Gimnàstica dels Treballadors d'Alemanya, l'any 1890. Les dues primeres dècades del segle XX, amb la Gran Guerra i la Revolució soviètica van posar Alemanya com el centre de l'esport obrer.

L'any 1908, es va fundar, a França, la Fédération Sportive et Athlétique Socialiste (FSAS), que de seguida va rebre la benedicció de la secció francesa de la Internacional Obrera i de l'òrgan de premsa socialista <<L'Humanité>>. Cap a l'any 1911, la FSAS tenia un miler d'afiliats i va començar a publicar <<Sport et Socialisme>>, tot i que <<els seus líders no van estar mai gaire convençuts del valor de l'esport per a la política i el veien més aviat com l'opi del poble>> (Pujadas i Santacana, 1990). L'any 1913, la FSAS va passar a anomenar-se Fédération Socialiste de Sport et de Gymnastiques (FSSG), amb seu a Lucerna, i adherida a la Segona Internacional Socialista.

Després de la Gran Guerra i de la revolució bolxevic, es va replantejar el moviment obrer internacional, i per tant, també l'associacionisme esportiu obrer. D'aquest episodi en van sortir dues grans federacions: l'any 1920, la l'Internationale Sportive Ouvrière Socialiste (ISOS), hereva de la FSSG i mantenint la seu a Lucerna; i l'any 1921, va aparèixer la Internationale Rouge des Sports (IRS), a Moscou, de caire comunista soviètic. Amb aquesta divisió, les federacions d'esport obrer dels diferents estats i regions europees van haver d'associar-se a una internacional o una altra, iniciant una batalla ideològica que va durar 15 anys (Pujadas i Santacana, 1990). En les zones de forta influència marxista per part de la II i III Internacional, la influència de les Internacionals esportives va ser molt considerable, variant segons els països en alguns matisos com el discurs ideològic, l'estratègia o els objectius, però, en canvi, en les àrees de gran implantació anarquista com Catalunya o Andalusia dins l'Estat Espanyol, la presència de l'esport proletari o de l'esport roig resultava anecdòtica i molt puntual (Pujadas i Santacana, 1990).

No va ser fins al maig de 1934 que la Internacional Comunista va decidir modificar la seva tàctica, degut a l'avenç de la bèstia feixista per Europa, per part del nazisme i el feixisme italià, projectant un acostament als països democràtics de l'Europa occidental amb la intenció de

formar coalicions antifeixistes. D'aquesta manera, la III Internacional va abandonar les seves tesis del "social-feixisme" i va cridar a les seves seccions a aliar-se amb els socialistes. D'aquesta entesa, va néixer aquell mateix any, a França, la Fédération Sportive et Gymnique du Travail (FSGT), amb un òrgan de premsa propi anomenat <<Sport>>. Uns mesos més endavant, es va demanar estendre l'aliança amb els "partits burgesos progressistes", per formar fronts populars amb la vocació d'oposar-se eficaçment als moviments reaccionaris i feixistes (Gounot, 2005).

L'esport Obrer a Catalunya:

L'arribada al poder de Hitler, l'any 1933, va permetre mirar en certa perspectiva les seves polítiques novvingudes i analitzar el feixisme amb més coneixement. Per altra banda, la Influència marxista a Catalunya, tot i que bastant reduïda, es va fer forta degut al prestigi de la política de la URSS i la creació del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM), a més de l'acostament entre les forces de la Unió Socialista de Catalunya (SC), el Partit Comunista de Catalunya (PCC) i el Partit Català Proletari (PCP), que al 23 de juliol de l'any 1936 van fundar el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC). Aquest acostament, que es va consolidar amb la victòria del Front d'Esquerres, anava molt lligat a la estratègia frontpopulista de caràcter internacional promoguda per la Internacional Comunista.

Durant el transcurs de la II República, a Catalunya van aparèixer nombrosos grups esportius, però després de la victòria de les esquerres al febrer del 1936, aquestes van prendre la seva activitat amb més força que mai. Tot i que, com hem vist, aquests estaven lligats als sectors més republicans, organitzats amb ateneus i seccions esportives, també n'hi havia algunes de caire marxista, normalment acompanyades de l'adjectiu "proletari" al seu nom.

Esport i espectacle:

De la mateixa manera que les organitzacions internacionals de l'esport burgès, és a dir, les federacions internacionals de cada disciplina i el Comitè Olímpic Internacional (COI), organitzaven les seves reunions i competicions oficials a nivell continental o mundial, les associacions del moviment esportista obrer també es van iniciar en la celebració de competicions a nivell internacional (Pujadas i Santacana, 1990). Tot i que les competicions obreres es reduïssin en àmbits més aviat petits, nacionals i esdeveniments organitzats per les federacions de cada país, no és pot perdre de vista les olimpíades obreres que van aparèixer com a alternativa als Jocs Olímpics restaurats per l'aristòcrata baró Coubertin.

Entre aquests hi havia els Jocs obrers de Praga (1921), els Jocs obrers de Frankfurt (1925), la Espartaquíada de Moscou (1928), organitzada per la IRS, i els Jocs obrers de Viena (1931),

organitzats per la ISOS. Cadascun d'aquests esdeveniments de caràcter olímpic obrer, anava agafant més similituds amb els Jocs organitzats per la burgesia, edició darrere edició. Finalment, es va arribar a un punt en que la URSS va decidir incorporar-se a l'olimpisme oficial del CIO, i els Jocs obrers i l'esport proletari es van acabar com a fenomen alternatiu a l'esport burgès.

A Catalunya, la Federación Cultural Deportiva Obrera (FCDO), que actuava en tot el territori espanyol, va decidir organitzar, durant l'estiu de 1935, una gran manifestació esportiva antifeixista, concretament a Barcelona, degut a la importància del seu reduït moviment obrer i de les pràctiques esportives a Catalunya, a més de tenir unes fortes infraestructures preparades per rebre tal esdeveniment. Degut a motius polítics, la seva celebració es va veure forçada a aplaçar-se. Tot i així, es pot veure que les agrupacions d'esportistes antifeixistes i les manifestacions esportives de gran envergadura estaven molt presents en els comunistes catalans i espanyols abans del triomf del frontpopulisme, al febrer de 1936 (Gounot, 2005).

Després de la victòria del Front Popular a Espanya i del Front d'Esquerres a Catalunya, el Partit Comunista Espanyol va decidir exposar la idea d'unificar totes les associacions esportistes obreres a la idea de l'"esport popular", a través del seu propi òrgan de premsa <<Mundo Obrero>>. La FCDO es va presentar des de llavors a la imatge de la FSGT francesa, com a la defensora desinteressada de les reivindicacions esportives diverses de les classes populars i com a organització políticament neutral (Gounot, 2005).

Les implicacions obreres en la Olimpíada Popular:

Al març de 1936 es va constituir el Comitè Català d'Esport Popular (CCEP), principalment integrat per republicans del Front d'Esquerres i altres entitats properes, el qual s'havia de fer càrrec de la organització de festivitats esportives. La plataforma ideològica del CCEP estava construïda sobre la oposició a les temptatives de militarització de l'esport i al mercantilisme, de la prioritat de fer un esport de masses amb accent higienista i de la voluntat de defensar les llibertats democràtiques. El primer d'aquests esdeveniments va ser la Copa Thälmann, en honor al líder del Partit Comunista Alemany (KDP) detingut pel règim nazi, que es va organitzar amb la estreta col·laboració de la FCDO. Segons Gounot (2005), la celebració a favor del polític Ernst Thälmann era un indicatiu suplementari a la influència comunista sobre el moviment esportiu popular català que acabava de néixer.

La IRS va preveure la organització de Jocs esportius populars alternatius als de Berlín per l'estiu de 1936, i per tant, es va dirigir directament a les organitzacions esportives comunistes de països com EEUU, Suècia, Txecoslovàquia i Espanya, per a que realitzessin aquest projectes.

D'aquesta manera, la FCDO va escollir Barcelona com a lloc on realitzar tal esdeveniment, basant-se amb la experiència de l'estiu de 1935, però amb el suport del CCEP. Des del 20 d'abril de 1936, la denominació "Olimpíada Popular" apareix al <<Sportrundschau-Pressenachrichten>>, òrgan de premsa de la IRS, i en un correu del CCEP a aquesta, del 22 d'abril, es confirma la preparació de l'esdeveniment, a més de sol·licitar un esforç de col·laboració, segons va descobrir André Gounot als arxius desclassificats del Komintern, l'any 2005.

Per raons tàctiques, en aquell moment els comunistes mantenien certa discreció sobre la seva implicació real en les accions comunes de la esquerra catalana, sense renunciar a ocupar càrrecs estratègics, però mai de direcció, en les estructures organitzatives. Al CCEP, els catalans republicans eren majoria, però el PCC conservava certa influència gràcies a la presència activa dels seus militants, com per exemple, en el comitè de propaganda, que tenia la participació de Miquel Valdés (el qual havia sortit recentment escollit diputat al parlament), però la seva presidència estava assegurada per un membre de les Joventuts d'Estat Català. Per altra banda, la funció de tresorer estava dirigida per un representant del Socors Roig Internacional (SRI), una estructura auxiliar de la Internacional Comunista.

El projecte de la Olimpíada Popular contava amb el suport de personalitats polítiques del Front d'Esquerres properes al Partit Comunista de Catalunya, al Partit Català Proletari i a la Unió Socialista de Catalunya (mitjançant el seu propi diari <<Justícia Social>>, els quals més endavant formarien el PSUC. Aquests eren entusiastes de la idea impulsada pel CCEP i van anar fent un cert paper d'ambaixadors de l'Olimpíada que es tractava de relacionar-se amb organitzacions obreres europees (Pujades i Santacana, 1990). Per a ells, la noció d'"esport popular" anava més enllà del marc fortament abstracte d'una propaganda comunista que substituïa el terme "esport popular" pel terme "esport obrer", sense preocupar-se de la realitat nacional catalana, on els moviments esportius obrers quedaven bastant aïllats (Gounou, 2005). De la participació d'aquests partits com a propagandistes de l'Olimpíada se n'ha volgut derivar la conclusió que aquell esdeveniment va estar organitzat per grups comunistes (Pujades i Santacana, 1990), tot i que com veiem, la realitat no va ser així.

Segons Gounot, des d'un punt de vista ideològic, la Olimpíada Popular va expressar un canvi important en la apreciació comunista dels Jocs Olímpics, tatxats fins al 1934 com a burgesos, hipòcrites, mercantils i radicalment oposats a la visió d'un esport sa al servei dels treballadors. La Olimpíada Popular era presentada per la IRS com a l'alternativa correcta d'uns veritables Jocs, amb oposició al caràcter nacional-socialista dels Jocs nazis de Berlín. A més, aquest canvi

de discurs per part dels comunistes també responia a l'acostament d'aquests cap a l'"esquerra burgesa" en els fronts populars i la consideració de la Unió Soviètica de posar en escena el seu potencial esportiu a nivell internacional, a partir de 1935. Entre altres coses, la preparació de l'esdeveniment servia per expressar la nova aliança entre el comunisme i l'olimpisme.

De la mateixa manera que el Comitè Organitzador de la Olimpíada Popular (COOP), la IRS defensava que la Olimpíada de Barcelona no era una manifestació política, ni de contra olimpíada, sinó tot el contrari, tenia la intensió de mantenir els principis olímpics de l'universalisme, la pau i la igualtat de les races.

El POUM en contra l'Olimpíada Popular:

Tot i així, no tots els partits marxistes eren tant partidaris de la Olimpíada Popular. Aquest és el cas del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM), d'ideologia marxista trotskista, el qual sempre va tenir una posició difícil dins el Front d'Esquerres, més enllà del tema esportiu.

El POUM, tot i oposar-se fermament als Jocs de Berlín, sempre es va mantenir al marge del projecte de l'Olimpíada, ja que la considerava l'esport popular com una prostitució de l'esport obrer, barrejant la burgesia amb l'esport dels treballadors. Un exemple d'això és aquest article del 17 de juliol de 1936, de <<La Batalla>>, escrit per Wilebaldo Solano:

"A finales del mes en curso tendrá lugar en Barcelona una Olimpiada Popular, es decir, un certamen Deportivo en el que participaran deportistas y organizaciones Deportivas burgueses y proletarias. Los inspiradores de esta Olimpiada han sido los burócratas dirigentes de la Internacional juvenil ex-comunista. Según ellos, su finalidad es sabotear la Olimpiada que se celebrará en Berlín en agosto próximo. Si así fuera, nosotros, jóvenes comunistas, no tendríamos el menor inconveniente en tomar parte de ella y en dar todas nuestras fuerzas y aportar todo nuestro entusiasmo para asegurar un éxito rotundo y completo. Pero no es así. La Olimpiada de Barcelona se quiere sentar las bases de un movimiento deportivo no obrero, sino popular. Por medio de la Olimpiada de Barcelona se pretende ilusionar a las masas juveniles trabajadoras con la táctica del Frente Popular."

El POUM es va acostar al món esportiu entrada la Guerra Civil, tot i que, de manera diferent al que hem vist fins ara. Durant aquells anys van organitzar nombrosos partits de futbol benèfic per a contribuir en els esforços de guerra i per ajudar a les víctimes del franquisme. A més, en el seu òrgan <<La Batalla>> van fer alguns reportatges milicians esportistes, sobre la educació física en nens per entrar a l'exercit, o fins i tot, donant consells de salut. Tot i així, no he volgut

incloure aquests articles ja que van ser escrits en temps de guerra, posteriorment al període que estic estudiant.

Conclusions:

En definitiva, veiem que l'esport obrer tenia un caràcter més internacional i centralista que l'esport popular a Catalunya. Les iniciatives de les organitzacions esportives obreres a Catalunya venien precedides per les organitzacions espanyoles, i aquestes per aquells organismes internacionals com la ISOS i, sobretot, la comunista IRS. Per tant m'he vist amb la necessitat d'explicar l'esport obrer des d'una perspectiva més àmplia, tant temporalment, com territorialment.

De fet, com ja va dir Gounot, l'any 2005, el projecte de l'Olimpíada Popular va ser un punt de trobada entre el republicanisme regional català i el comunisme internacional. Hem pogut veure com, degut a la poca incidència política de les organitzacions marxistes i socialistes a Catalunya, aquestes van haver de trobar un punt d'entesa entre elles, amb el republicanisme progressista i el seu esport popular. Evidentment, amb excepcions com era el cas del POUM.

A més, el fenomen esportiu obrer va aparèixer en el lapse de temps entre guerres en que l'esport com a espectacle creixia amb molta força, cosa que es va convertir en una eina important pel moviment obrer, sobretot el comunista internacional. Els Jocs obrers i les Espartaquíades n'eren un exemple, però encara més que la URSS decidís entrar en el panorama esportiu burgès internacional per exaltar els seus ideals polítics. Tot i així, com en quasi tots els casos, els soviètics defensaven que l'esport i la política no anaven de la mà.

7. La Olimpíada Popular:

Amb aquest apartat pretenc fer una síntesi del que havia de ser la Olimpíada Popular, un gran esdeveniment del qual porto parlant durant gran part el treball. Inicialment, la meua intenció era explicar-lo únicament des dels diferents punts de vista tractats anteriorment, però per facilitar la comprensió del lector, he decidit afegir aquest punt on reuneixo les dades més generals per ajudar a fer-se una idea de la magnitud del projecte.

La Olimpíada Popular de Barcelona es pot considerar com el projecte més ambiciós a nivell esportiu de la Segona República i com la experiència més rellevant de l'esport popular en el panorama internacional. Aquest té unes característiques específiques que el diferencien de les altres Olimpíades alternatives, les obreres, celebrades entre les dècades dels anys 20 i 30 en altres ciutats europees. Segons l'historiador Xavier Pujadas (2011), aquest esdeveniment ha de ser analitzat com una expressió peculiar de la aliança internacional dels moviments antifeixistes (comunistes, socialistes i populars reformistes) que, a partir del 1934, van coincidir en impulsar una estratègia única davant l'ascens del totalitarisme a Europa.

La idea:

Els Jocs Olímpics, cedits a Berlín l'any 1931, havien estat segrestats per la ideologia nazi, que des del 1933, amenaçava amb trencar la pau europea que tant havia costat aconseguir després de la Gran Guerra. Aquesta politització de l'esport i perversió de l'ideal Olímpic va fer aparèixer centenars de moviments d'oposició arreu del món, veus que demanaven un boicot o una alternativa. És en aquest context que la tercera Internacional va impulsar, l'any 1935, la iniciativa d'acostar els partits comunistes als socialistes i als partits burgesos, per crear fronts populars antifeixistes. En conseqüència, les organitzacions de l'esport obrer europeu van sumar-se a la iniciativa, apropant-se a qualsevol moviment que estigués disposat a plantar-li cara a Hitler, i unificant les dues grans internacionals de l'esport obrer, la ISOS i la IRS, donant lloc a la FSGT.

Va ser llavors quan es va celebrar la I Conferència Internacional pel Respecte de la Idea Olímpica, celebrada a París, durant la primavera de 1936, per coordinar les estratègies d'una acció coordinada de boicot. En aquest gran esdeveniment calia destacar una presència catalana, la qual va rebre l'encàrrec d'organitzar uns Jocs alternatius per diverses raons: en primer lloc, perquè les entitats que havien constituït feia poc el Comitè Català Pro Esport Popular o el CCEP (entre les quals hi havia el Club Femení i d'Esports, el CADCI, el Centre Gimnàstic Barcelonès...) tenien un important dinamisme, i, a més, podien aconseguir el suport

de la Generalitat; i en segon lloc, perquè Barcelona havia estat la ciutat que va quedar en segona posició el 1931 quan es postulava per acollir els Jocs de 1936 (Santacana, 2015).

La oposició:

Tot i així, ni a Catalunya ni a Espanya hi estava tothom d'acord. Alguns partits polítics com la Lliga Catalana, principal força política de la dreta a Catalunya, desqualificava la Olimpíada com a una "Olimpíada jueva internacional" o una "gran comèdia olímpica" que acabaria amb les esperances d'organitzar uns jocs oficials en el futur (Pujadas, 2011). Algunes federacions oficials també s'hi van mostrar en contra, i des de la perspectiva ideològica oposada a la Lliga, el POUM també va rebutjar el projecte alternatiu Olímpic, ja que segons ells, aquest no deixava de ser una prostitució de l'esport obrer internacional, amb nous valors burgesos disposats a militaritzar la joventut treballadora espanyola.

El projecte:

El projecte de la Olimpíada Popular de Barcelona es va gestar el març de 1936, sota la influència de les peculiaritats del discurs del moviment esportiu català representat pel CCEP. La intenció era la barreja i convivència de tradicions i ideologies diverses, de la mateixa manera que s'estava produint en la consolidació dels Fronts Populars, un espai de trobada entre republicans burgesos i militants obreristes.

Aquell mes d'abril, el CCEP va crear el Comitè Organitzatiu de la Olimpíada Popular (COOP), la presidència honorífica de la qual va ser acceptada pel mateix president de la Generalitat de Catalunya, Lluís Companys. El COOP, que tenia el suport de federacions esportives populars, obreres i d'algunes federacions oficials, va organitzar el seu propi comitè executiu, liderat per Josep Antoni Trabal, vinculat històricament al món esportiu (havia estat, per exemple, president de la Federació Catalana d'Atletisme), i després es van anar creant comitès com el de premsa, dirigit per Jaume Miravittles (un professional en les tasques propagandístiques) o altres comitès de suport, sota l'impuls del CCEP i la Federación Cultural Deportiva Obrera (FCDO) a la resta d'Espanya.

Des de la concepció del COOP, durant els mesos maig i juny, els organitzadors de la Olimpíada Popular es van veure davant de 3 reptes fonamentals de gran dificultat, que podríem definir com als següents:

- L'acollida dels atletes estrangers i els seus acompanyants: el COOP havia previst l'arribada de 6000 esportistes, provinents de 23 representacions nacionals i federatives, i uns 20000 turistes. Per facilitar el seu allotjament, es va desplegar un significatiu número de voluntaris a les poblacions properes a la capital catalana, que

van cedir habitacions i locals pels visitants nacionals i internacionals. A més, alguns partits polítics com ERC van deixar 37 locals amb la capacitat per a 4000 llits i la habilitació de l'anomenat "Poble de la Olimpíada" on passarien les nits uns 2000 atletes més (Pujadas, 2011).

- El finançament del projecte: aquest seria gràcies a les aportacions particulars de les entitats populars impulsores i algunes ajudes públiques nacionals i internacionals. Cal destacar les donacions del govern del Front Popular francès, liderat per León Blum, amb 600000 francs, les del Govern espanyol, amb 400000 pessetes, i les de la Generalitat de Catalunya, amb 100000 pessetes.
- La preparació de les instal·lacions: la Generalitat va permetre la utilització de l'Estadi de Montjuïc com a escenari central de la Olimpíada, de la mateixa manera que el FC Barcelona va deixar el seu estadi, i altres entitats privades van permetre l'ús de les seves instal·lacions.

Els ideals:

La Olimpíada Popular havia de ser una revolució en la concepció esportiva de l'època per diverses raons, les quals corresponien a diversitat de la conjuntura frontpopulista que hi havia al darrera. Aquestes es podien resumir principalment en quatre:

- En primer lloc, els Jocs de Barcelona havien d'adoptar els valors democràtics i interclassistes de l'esport popular, contraris al professionalisme i a la mercantilització de l'esport modern, massa proper a l'espectacle. Alhora, també havien d'allunyar-se de l'esport roig de les Olimpíades comunistes de les dècades precedents.
- En segon lloc, la representació dels equips havia de poder anar més enllà de les fronteres oficials. Era molt important la representació i el reconeixement d'equips nacionals i regionals, com Espanya, Catalunya, Galícia i Euskadi, en el nostre cas, però també altres regions com Alsàcia, Palestina, els Jueus Emigrats o Algèria, que era una colònia francesa.
- En tercer lloc, existirien tres categories esportives segons el nivell, rebutjant a la lògica del rendiment o del rècord de l'Olimpisme tradicional, en 18 esports diferents. Es posava en rellevància el valor no competitiu de l'esport, en el qual la participació era un element fonamental. A més, la dona hi prendria un paper molt important.
- Finalment, prendria rellevància un important programa cultural a través de tres tipus de manifestacions, que havien de tenir temàtica esportiva: les exhibicions folklòriques, les exposicions artístiques (pintura, escultura, arquitectura, fotografia i dibuix) i un

concurs literari. Aquest extens catàleg multicultural tenia el propòsit d'emfatitzar un cant a la diversitat i la tolerància (Santacana, 2015).

El desenllaç:

Malgrat l'esforç de les entitats organitzadores i l'entusiasme del panorama internacional popular, els actes inaugurals es van suspendre poques hores abans degut a l'arribada del cop d'estat a Barcelona, el mateix dia 19 de juliol. La ciutat es va despertar sota el soroll ensordidor dels fusells, i les gestions per reenviar els atletes als seus països de procedència van començar. Es va celebrar un acte d'acomiadament als integrants dels equips de Noruega, Holanda, el Regne Unit, Bèlgica, Itàlia, els Estats Units d'Amèrica i l'equip de jueus emigrats, el dia 23, al palau de la Generalitat, i fins al 31 de juliol es van anar succeint les seves evacuacions. Alguns joves atletes van participar a la defensa de la legalitat republicana en els carrers de Barcelona i es van integrar, posteriorment, a les columnes de milicians que viatjaven a les columnes del front aragonès (Pujadas, 2011).

*<<No és per odi, no és per guerra
Que venim a lluitar de cada terra;
Sota el cel blau,
L'únic mot que ens escau
És un crit d'alegria: la pau.>>*

Aquesta era la primera estrofa de l'himne de la Olimpíada Popular, escrit per Josep Maria de Segarra, invocant la pau i la tolerància, i rebutjant un odi que finalment es va proclamar, per mal de tots, com a vencedor.

8. Conclusions:

Finalment, per resumir la investigació d'aquest treball, va sorgir la idea de fer un quadre comparatiu sobre les diferents percepcions de l'esport dins l'esquerra catalana, per relacionar tots aquells punts tractats al llarg del projecte de manera senzilla i entenedora per a qualsevol. Tot i així, la realitat és que, per dificultats i falta de temps, crec que hi ha algunes mancances en segons quins punts, sobretot dins l'esport obrer, i per tant, he decidit fer aquesta taula amb les que considero les idees més importants del treball.

	Esport Burgès	Esport Popular	Esport Obrer
Influència esportiva	Influències de la evolució cap a la democratització de l'esport tradicional i de l'esport popular. Tot i no ser discriminatori i estar a l'abast de les classes treballadores, aquest segueix tenint valors burgesos.	Influències dels sòkols txecs, un esport a l'abast de les classes treballadores, ni propera als moviments obrers ni a la burgesia. Els seus valors persegueixen un discurs cultural integral en que la cultura física i l'esport són part del desenvolupament general de les persones.	Influència directa de l'esport obrer internacional, marcat en les seves darreres etapes per la FGST. Rebuig al valor burgès i mercantil de l'esport modern, i ús del discurs d'unió ideològica entre els pobles.
Exaltació nacional	S'equipara l'esport amb el camí de la lluita no violenta per la identitat del poble català. Relació entre esport i pàtria, dirigit sobretot al jovent català.	L'esport és una qüestió important pel que fa a la identitat del poble de Catalunya. Imitació als espectacles del sokolisme txec i radicalització del missatge per part de les JEREC.	Caràcter internacional i centralista, més enllà del poble de Catalunya. Les banderes passen a un segon terme en favor de la representació de la unió dels pobles obrers. Molta dependència de les federacions internacionals i de les organitzacions espanyoles.
Nivell organitzatiu	Principalment, a través d'organitzacions oficials com clubs i federacions. Seguidors de la tendència marcada pel COI i el COE.	Entre els organismes oficials i les seccions esportives i ateneus. Contraris a la idea esportiva Olímpica internacional.	A través d'ateneus i seccions esportives regionals i les federacions internacionals properes a les Internacionals obreres.
Cultura física	Avantatges de l'esport i l'educació esportiva per enfortir el poble i ajudar a crear costums positius i hàbits saludables. Sobretot enfocada al jovent català, per mantenir aquestes costums a l'arribar a l'edat adulta.	Ampliació de la educació física i de la possibilitat de la pràctica esportiva a sector fins llavors apartats d'aquesta. Es parla de l'educació física pels adults per compensar l'esforç del treball i recuperar energies després de les dures jornades laborals a les fàbriques.	Tota la informació que he trobat al respecte és durant el transcurs de la Guerra Civil i, per tant, he decidit no incloure-la en aquest treball. Tot i així, feia referència a la importància de la dieta i l'esport, i de l'educació física al jovent per forjar soldats forts.
El paper de la dona	Les dones tenen un cert paper dins del panorama esportiu, tot i que una mica secundària, ressaltant la seva bellesa per damunt de la seva competència. Tot i així, la creença amb el discurs olímpic tradicional podia posar en contradicció aquest missatge.	S'enten l'esport femení com la extensió del valor tradicional, més enllà de la preparatòria per engendrar fills, sinó també per la cura del propi cos, un valor clarament higienista.	No he trobat informació rellevant al respecte per entendre el paper de la dona en l'esport obrer.
Pràctica vs espectacle	L'esport amateur és més important que el professionalisme i l'espectacle, tot i que tampoc no es veu amb mals ulls, ja que aquest es considera un vehicle més de propaganda per a incentivar la pràctica.	Denúncia cap a la pèrdua de la pràctica davant "el circ" de l'espectacle. Defensa a l'esport amateur i, en general s'oposa a la mercantilització i al professionalisme. En alguna ocasió es contradiu, sobretot a través de la organització d'espectacles, encara que els seus participants no sempre siguin atletes d'alt rendiment.	Competicions i espectacles a nivell reduït. Tot i així, creació de les Olimpíades obreres, en alternativa als Jocs aristocràtics. Veien l'espectacle com a una eina de promoció ideològica, sobretot la Internacional comunista.
Olimpíada Popular	Seguidors dels fonaments filosòfics de l'Olimpisme tradicional i, per tant, opositors a la Olimpíada Popular, la qual la veuen com una perversió de la idea original amb tendències comunistes, molt polititzat. Crítica a la desconexió entre la organització de l'esdeveniment i les federacions esportives i la curta preparació dels Jocs. Tot i així, els seus representants s'acaben annexant al projecte per qüestions polítiques.	Consideren l'Olimpisme tradicional com una perversió dels valors de la pau i la tolerància que haurien de defensar, degut a l'ús polític del règim nazi. Crítica als estaments antidemocràtics del COI i el COE. Promotor de la Olimpíada Popular, en defensa dels ideals olímpics originals, sense barreja política, i una oportunitat per a reforçar la identificació del poble català amb el seu govern.	Oposició directa als Jocs de Berlín, amb crítica al seu caràcter nacional-socialista. Consideració de la alternativa catalana com els veritables Jocs, acostant-se així a les forces d'esquerra burgeses. El fet de tenir càrrecs representatius dins de l'estructura organitzativa de la Olimpíada Popular els va permetre vendre aquests com a uns Jocs Obrers. Per contrapartida, el POU es manté al marge del projecte de l'Olimpíada Popular, ja que la considera com una prostitució de l'esport obrer, barrejant-la amb la burgesia.

Més enllà de comentar aquesta taula, que considero que seria repetir allò que ja hem parlat durant la lectura del treball, m'agradaria reflexionar i parlar sobre la relació, totalment inevitable, de la política i l'esport. Aquesta parella no és cosa del passat, ja que actualment l'esport i la política segueixen creant polèmica entre els seus periodistes i seguidors. Per exemple, l'adhesió del Futbol Club Barcelona al Pacte Nacional pel Referèndum de Catalunya fa poques setmanes n'és un cas, com la competitivitat d'aquest amb el Reial Madrid, que es tradueix en la lluita eterna entre Catalunya i Espanya. Però aquest no sempre té perquè tenir un paper divisor, per exemple la final de la Copa del Món de Rugbi de l'any 1995 entre Sudàfrica i Nova Zelanda li va permetre a Nelson Mandela dissipar les diferències ètniques i alleugerar les tensions al seu país, sent tot un exemple del tàndem política-esport enfocada a la unió.

Malgrat això, penso que la situació que es vivia en els anys 30 era molt pitjor. El fenomen esportiu de masses encara estava en etapes primerenques, poc estudiat i molt imprevisible, i s'havia vist, des de la dictadura de Primo de Rivera, que esports com el futbol eren un trampolí per expressar les idees i les rivalitats que fora del camp estaven censurades. A això cal sumar-hi el malestar social de la època, per una banda l'ascens dels règims totalitaris a Europa, com l'Alemanya nazi, la Itàlia feixista o la Unió Soviètica, i per l'altre les tensions internes entre els partits o sindicats revolucionaris i els grups més conservadors, religiosos i inclús feixistes. Al mig de tot això, hi trobàvem la República, un govern democràtic amb la missió de fer de mediador entre tots ells i alhora de tirar un país endavant. Per tant, considerant aquests dos factors, crec que era lògic i inevitable utilitzar l'esport com a eina política del govern republicà, no amb la intensió d'eina propagandística, sinó d'alleugerir les tensions socials, de demostrar que en aquest nou país hi havia lloc per a tots. A Catalunya, aquesta idea es traduïa amb el nom d'"esport popular", de caràcter ampli, de l'obrer al burgès, de l'amateur al professional, de l'ateneu a la federació.

Tot i així, hi va haver-hi un moment que les preocupacions van sobrepassar l'àmbit nacional i es va fer evident que Europa es dirigia cap a un nou col·lapse, el final de la pau que tant havia costat aconseguir dues dècades abans amb el final de la Gran Guerra. El feixisme era més fort que mai i els Jocs Olímpics de Berlín es veien clarament polititzats pels nazis amb la intensió de mostrar una relació entre la distinció racial i el rendiment esportiu, alhora que procedien a la persecució ètnica i religiosa de tots aquells que consideraven inferiors, una perversió salvatge a l'ideal olímpic de la pau, la tolerància i el respecte entre els pobles. Va ser llavors quan la Unió Soviètica va començar la política d'acostament als sectors socialistes i després als republicans, creant Fronts Populars arreu d'Europa. Aquí a Catalunya es va formar el Front

d'Esquerres, el qual va acceptar dur a terme la tasca de boicot més important en contra les Olimpíades nazis, la Olimpíada Popular.

Aquest gran esdeveniment era la contrapartida a la política discriminatòria alemanya, i de la mateixa manera que dues forces s'anul·len en la tercera llei de Newton, perquè hi ha una de negativa i l'altre de positiva, la Olimpíada Popular també havia de ser un certamen esportiu i polític, en aquest cas a la defensa dels veritables ideals dels Jocs Olímpics, tot i que distorsionats per fer-los a gust de totes les faccions del Front. El Govern català però, representat principalment per ERC, i clarament al darrera del nou projecte no va voler reconèixer mai la politització d'aquest. De fet, van ser les altres forces polítiques del Front d'Esquerres les primeres en denunciar-ho, com l'ACR, qui considerava els futurs Jocs de Barcelona com l'autèntica perversió de l'ideal Olímpic que Coubertin havia recuperat unes dècades abans, i veia preocupat que aquest no fos l'impediment per acollir uns Jocs oficials en un futur. Tot i així, a Acció Catalana no li va quedar més remei que sumar-se al projecte, ja que aquest no era més que un nou front antifeixista, però de caràcter molt peculiar. Per altra banda, el POUM, un partit amb pocs mesos de vida, trotskista i revolucionari, també va discrepar respecte la celebració d'aquests Jocs, ja que van considerar que es feia una prostitució de l'esport obrer al barrejar-lo amb el burgès, però sense fer referència a la política.

També és cert que els sectors esquerrans més progressistes, que definien l'esport popular, es posicionaven en un clar rebuig cap a l'esport espectacle, però també puc entendre una excepció en aquest cas, com uns mesos abans amb la Copa Thaelmann. Evidentment, la naturalesa d'aquests esdeveniments era d'un nivell participatiu superior a altres certàmens semblants fets fins el moment, i més, considerant la veritable intenció d'aquests, fer arribar un missatge més enllà de les seves fronteres, a Berlin i al món sencer. Per contra, no veig justificació en actuacions com les "Les Grans Jornades Atlètiques de les JEREC", que tot i ser bastant independents i diferenciades a les tendències d'un partit com ERC, jugaven amb la posada en escena i amb la radicalització dels ideals polítics esquerrans. És molt curiós veure com ERC i ACR queien en la hipocresia davant això: per una banda, ERC no va veure mai amb mals ulls els espectacles muntats pels "escamots" però va criminalitzar la barreja d'esport i política del règim nazi; per l'altre, l'ACR va criticar amb molta contundència a les JEREC i el seu caràcter feixista d'esquerres, mentre que feien la vista grossa a la política discriminatòria de Hitler durant la preparació dels Jocs Olímpics.

En definitiva, què intento dir amb tot això? Al llarg d'aquest mesos he après una cosa molt clara, que el tàndem esport-política és inevitable, com a mínim mentre l'esport segueixi tenint el poder de moure la massa. Els anys 30 van ser un punt d'inflexió per la cultura europea i el món sencer, perquè la política, la gent, els ideals i les fronteres van canviar radicalment, i crec que és molt important el paper que va tenir Catalunya en tot això, en la defensa de la pau i com a símbol d'una lluita que, per desgràcia, pot despertar novament.

9. Bibliografia:

Casassas, J. i Santacana, C. (Dir.). (2015). La llavor de la llibertat: La Segona República a Catalunya. Volum 2, un país en tensió 1934-1936 (1ª ed). Barcelona: Ara Llibres.

Culla, J. (2013). Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012 Una història política (1ª ed). Capellades: La Campana.

García, M. (2001). El siglo XX. La revolución deportiva de las mujeres. *Apunts: educació física i esports, núm. 64*, 63-68.

Gounot, A. (2005). The Project of the People's Olympic Games of Barcelona (1936), between Comunist and regional Republicanism. *Cultura, Ciencia y Deporte, año 2, núm. 3, vol. 1*, 115-123.

Ivern, M.D. (1988). Esquerra Republicana de Catalunya / 1 (1931-1936) (1ª ed). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Ivern, M.D. (1989). Esquerra Republicana de Catalunya / 2 (1931-1936) (1ª ed). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Izquierdo, S. (2008). Panoràmica de l'Esquerra Nacional 1868-2006 (2ª ed). Barcelona: Fundació Josep Irla.

Juliá, S. (1979). Orígenes del Frente Popular en España (1934-1936) (1ª ed). Madrid: Siglo XXI de España editores.

Molas, I. (1971). El Sistema de Partits Polítics a Catalunya (1931-1936) (1ª ed). Barcelona: Edicions 62.

Pujadas, C. i Santacana, C. (1990). L'altra Olimpíada: Barcelona '36 (1ª ed). Barcelona: Llibres de l'Índex.

Pujadas, X. (Coord.). (2011). Atletas y Ciudadanos: Historia Social del Deporte en España 1870-2010 (1ª ed). Torrejón de Ardoz: Alianza Editorial.

9.1. Bibliografia de premsa:

Anònim. (1933). Ja tenim ací uns aprenents de nazi: els escamots de l'Esquerra han pogut, finalment, realitzar llur somni de posar-se l'uniforme i desfilar, en formació militar, pels carrers de Barcelona. *L'Opinió, any VI, núm. 745*, 9 i 15.

Anònim. (1933). L'Organització de l'Educació Física, a Catalunya (Continuació): Annex número 8, Educació Física de l'Edat Adulta. *L'Opinió*, any VI, núm. 701, 7.

Anònim. (1933). Multituds a l'Estadi. *La Humanitat*, any III, núm. 608, 1.

Anònim. (1933). Un míting a l'Estadi. *La Publicitat*, any 55, núm. 18470, 9.

Anònim. (1936). Contra els Jocs Olímpics nazis: Arreu del món es respira atmosfera adversa. *La Humanitat*, any V, núm. 1326, 4.

Anònim. (1936). Les festes esportives de la República. *La Publicitat*, any 58, núm. 19169, 10.

Anònim. (1936). Perquè som contraris a la participació dels Jocs Olímpics de Berlín. *La Humanitat*, any V, núm. 1335, 9.

Coubertin, P. (1936). Els fonaments filosòfics de l'olimpisme modern. *La Publicitat*, any 58, núm. 19252, 8.

Critias. (1936). ¿Esport o Política?. *La Publicitat*, any 58, núm. 19198, 1.

Critias. (1936). Esport i Política: Els Jocs de Berlín i la Olimpíada de Barcelona. *La Publicitat*, any 58, núm. 19210, 12.

Critias. (1936). L'esport i el poder públic: Glossa a unes paraules de l'Honorable President de la Generalitat. *La Publicitat*, any 58, núm. 19176, 11.

Martin, F. (1936). Olimpisme: Barcelona davant Berlín?. *La Publicitat*, any 58, núm. 19186, 8.

Melendez, L. (1936). Cal preocupar-se de la formació esportiva de la joventut. *Última Hora*, any II, núm. 184, 5.

Melendez, L. (1936). Esforç i Ritme. *Última Hora*, any II, núm. 83, 5.

Parvus. (1936). La gènesi dels jocs olímpics renovats: la "idea olímpica". *La Publicitat*, any 58, núm. 19222, 12.

Serch, A. (1932). Una excursió per l'Europa Central: Txecoslovàquia. *La Publicitat*, any LIV, núm. 18092, 1.

10. Annex:

La resta d'annex es troba al CD que s'entrega adjunt a aquest treball.

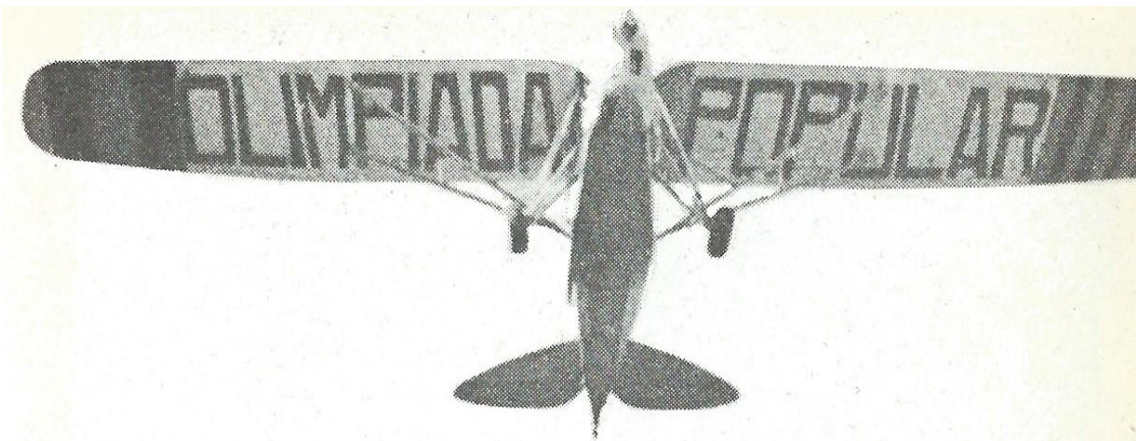
10.1. Imatges:

Frances Macià i Lluís Companys visitant el Club Femení i d'Esports, fundat l'any 1928, circa 1930.

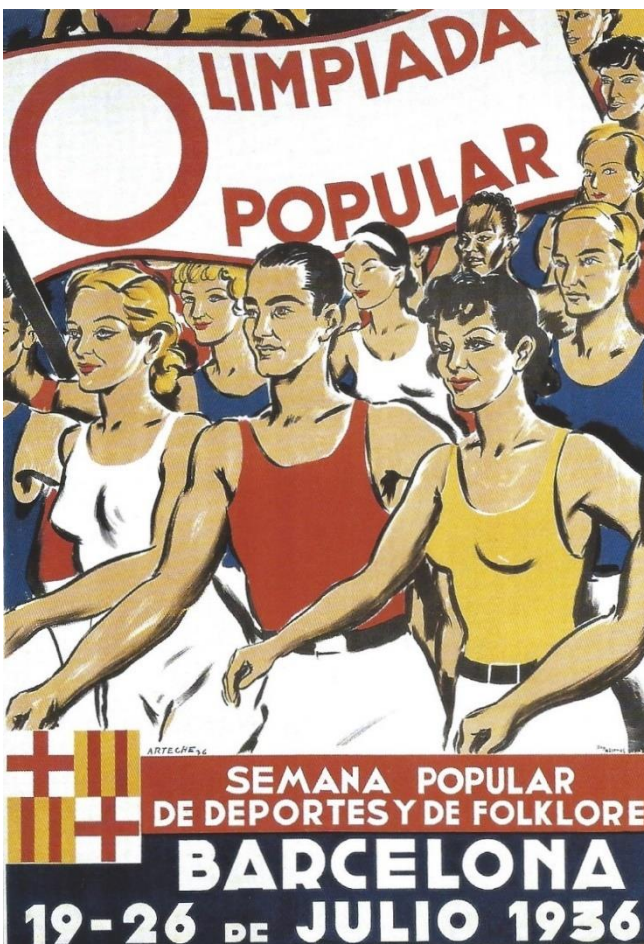
Maria Morros, guanyadora d'una cursa de 80 metres del Campionat de Catalunya, circa 1930.

Avió que va sobrevolar la costa catalana amb propaganda de la Olimpíada Popular.

Oficines de la Olimpiada Popular a la Ciutat Comtal de Barcelona.

Cartell de la Olimpiada Popular.
Autor: Cristóbal Arteché.

Estand informatiu de la Olimpíada Popular, el dia 26 de juliol de 1936.

Insignia de la Olimpíada Popular per penjar a la Roba.

Evaquació d'esportistes estrangers, que anaven a participar a la Olimpíada Popular, en un vaixell en direcció a Marsella.